

פרשת "ראה"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,
 058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

החיבור הראשון הופיע במסגרת
 'מפעל ליקוטי שמואל'
 "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים:

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד – סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

פרשת ראה

לנסות לעזור כמה שאפשר (הרב שלמה הלוי שליט"א)

התורה מצווה אותנו: "כי יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיֹן מֵאֶחָד אֶחָיֶךָ... כִּי פָתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דֵּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ". מצווה לתת צדקה לכל יהודי הזקוק לה. וכשנדייק בפסוקים נמצא שמי שיכול לתת צדקה ואינו נותן, בנוסף לכך שהוא מבטל מצוות עשה, עובר גם על איסור, כפי שהתורה מדגישה: "לא תִּאֲמָץ אֶת לִבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחָיֶךָ הָאֶבְיֹן". מצוות הצדקה אינה רשות אלא חובה שהתורה מטילה על כל יחיד ועל החברה בכללותה. ועניינה, לעזור ולתמוך בחולים וזקנים, יתומים ואלמנות, שאינם יכולים לקיים את עצמם. ועל ידי שאנו מתמודדים עם הקשיים שישנם בעולם, ומסייעים לסובלים ולמסכנים, אנו מתקנים את העולם ומקרבים את הגאולה, וכפי שאמרו חכמים: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר (ישעיה נו): כֹּה אָמַר ה' שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צֶדֶק כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת" (ב"ב י, א).

על הדרך שקיימו גדולי ישראל את מצוות הצדקה נעמוד מן המעשה הבא: אלמנה אחת באה לפני הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זצ"ל ובכתה לפניו שעולליה שואלים לחם וביתה ריק והיא חייבת כסף רב עבור עגלה מלאה תפוחים שקנתה כדי למכרם בדוכנה שבשוק.

"ומה הבעיה" שאל הרב? "לדאבון ליבי אנשים הוציאו עליהם לעז שהם חמוצים ורקובים ואינני יכולה למוכרן" יבבה האלמנה המסכנה... נרעש הרבי וקם ממקומו, עזב את קהל חסידיו והלך אל השוק, נעמד מאחורי הדוכן של האישה והתחיל לקרוא כאחד הסוחרים: "קנו, אנשים, קנו תפוחים – תפוחים טובים ומתוקים!" האנשים נהרו מכל העברים ונאבקו זה בזה כדי לקנות

תפוח מידידיו של הרבי, לקחו ושילמו, לקחו ושילמו וכעבור כמה דקות לא נותר תפוח אחד – וביד הרבי היה צרור גדול של מעות. הושיט הרבי את הצרור לאלמנה הנדהמת ואמר: "רואה את, סתם חששת, התפוחים טובים היו, ראי – כולם נמכרו, ולא נשאר אפילו אחד..."

סיפור נוסף ממחיש שכשרוצים לעזור תמיד ישנה דרך רק נדרש רצון אמת: איכר זקן ותשוש ביקש לחפור את אדמת הגן שלו להפוך אותה ולשתול בה תפוחי אדמה. גילו המופלג הביא למצב שהעבודה הייתה לו קשה מדי. הישועה הייתה אמורה לבוא מבנו היחיד, שיכול היה לעזור לו, אך זה ישב בכלא על שוד בנק. הזקן ישב וכתב לבנו מכתב בו סיפר לו על צרותיו ועל כמה שהוא חסר לו כעת. לא עבר זמן רב והוא קיבל תשובה מהבן: "אבא, תעשה לי טובה רק אל תחפור בגינה. הרי שם קברתי את הכסף"!!! לא עברו שעות מעטות ובשעה ארבע לפנות בוקר הופיעו שנים עשר שוטרים כשבידם אתי חפירה, הפכו את הגינה על פיה, חפרו ולא מצאו את הכסף. הזקן המבולבל כתב לבנו מכתב נוסף, סיפר לו מה שקרה ושאל אותו מה לעשות עכשיו? "שתול את תפוחי האדמה שלך, אבא", ענה לו הבן. "זה מה שיכולתי לעשות מאיפה שאני נמצא..."

כולנו יכולים לעזור צריכים רק למצוא את הדרך...

שבת שלום ומבורך

הניסיון שלו. לא שלך! (גד שכטמן)

ידו נשמטה ממעקה המרפסת והוא צנח למטה ללא שליטה. "א-לוקים", צרח הקמזן הכרוני בייאוש, "אם תציל אותי אתן מעשר מרכושי לצדקה". האדמה המשיכה להתקרב במהירות. והוא צעק בשנית: "א-לוקים, אם תעשה לי נס - חצי מרכושי יועמד למטרות חסד ועזרה לנזקקים". אך המהירות שבה התרסק גברה והלכה. לבסוף זעק: "את כל הוני אתרום לצדקה אם אנצל ואצא בחיים"... משאית עמוסה שקי צמר-גפן קלטה אותו בהשגחה פרטית שנייה לפני שהוא נמרח כולו על האספלט. כשכולו רועד מעצם החוויה הטראגית שעבר, נשף הקמזן אוויר מלוא ריאותיו והפטיר: "א-לוקים, אתה בטח תבין אותי. לפעמים שאני בלחץ - אני מדבר הרבה שטויות..."

שר גוי, טורנוסרופוס שמו, שאל את רבי עקיבא: "אם א-לוקים אוהב עניים – מפני מה אינו מפרנסם?". ענה לו רבי עקיבא: "כדי שאנו נפרנס אותם ונינצל מדינה של גיהנם" שהרי צדקה תציל ממוות, הן גשמי והן רוחני.

הקשה טורנוסרופוס: "אדרבה, אם המלך כעס על אחד מעבדיו והשליכו לכלא, וגזר שלא יתנו לו אוכל ושתייה עד שימות ברעב (כשהקבלה ברורה, לעני שא-לוקים לא העניק לו די מחייתו), והלך מישוה והאכילו והשקו בניגוד לרצון המלך – האם לא לפשע במלך ייחשב הדבר?".

לפני שנמשיך לקרוא את תשובתו של רבי עקיבא לשר, נתבונן מעט בטענתו של טורנוסרופוס. מה לא בסדר בחברה שחלקם מוצאים כדי פרנסתם ויכולים לצלוח את משברי החיים בכוחות עצמם, לבין אנשים משולי החברה שצריכים סיוע ועזרה כדי לשרוד? הרי גם אצל הגויים מסכימים רוב בני האדם השפויים שעזרה לזולת היא דבר טוב, רק שלא כולם מיישמים זאת...

טורנוסרופוס רצה לקנטר את רבי עקיבא ושאל כך: יסוד איתן בחייו של כל יהודי הוא האמונה והביטחון שכל דבר שקורה מסביבו בחיי היום יום הוא רצון הבורא יתברך. אנחנו יודעים ואף מצטטים בלי הרף: לכל כדור יש כתובת, וגם לעלה קטן שנשר מן העץ יש סיבה ותכלית.

קטע נכבד מאוד מפסוקי פרשת השבוע מתמקד ומבליט את העזרה והחסד לאביונים. התורה כופלת את לשונה ומפרטת סוגי עזרה רבים שבהם נדרשים אנו לעזור לעניים, מדגישה שיהא זה בסבר פנים יפות ועוד. ולכאורה יש להקשות: אם ה' ברא את פלוני במזל כזה שלא יהיה לו כסף, האם זה לא פגם באמונה ללכת ולתת לו כסף בניגוד לרצון ה'?

ענה לו רבי עקיבא: "טעות בידך! אתה מסתכל על עם ישראל כעבדים שהמלך כעס עליהם. עבד שהמלך כעס עליו ורוצה להרעיבו, לא כדאי להסתכן בזעמו של המלך ולעבור על הוראתו באמצעות דאגה למזונו ושלומו של העבד. "אבל עם ישראל נקראו בנים למקום, מבין אתה שאם המלך כעס על בנו וציווה להרעיבו – אין זה אלא כעס זמני. משעבור כעסו של המלך וינחם על הוראתו, בוודאי ישמח המלך לשמוע שמישהו המרה את פיו ודאג לבנו לאוכל ושתייה כדי שלא ימות".

עד כאן דברי המדרש בתוספת הסבר. אבל רבי עקיבא השיב לטורנוסרופוס רק על קנטרנותו. הסיבה האמתית לכך שנצטוונו על מצות הצדקה היא כמו שאמר רבי עקיבא בתחילת דבריו: כדי שאנו נתרגל לתת ולהעניק משלנו לזולת ולזכות לכפרה על עוונותינו, כמו שנאמר "וחטאיך - בצדקה פרוק".

הקב"ה ברא עולם שאין בו שלמות! לזה חסר חכמה ולשני כסף, השלישי היה מעדיף יותר כח והרביעי רוצה קול יפה. אך לכל אחד ניתנו הכלים המתאימים עבורו ואיתם הוא נדרש להתמודד. גם אם כשכואב לך ולא נראה לך שהכל הולך כשורה, אתה בעל אמונה חזקה בה' ויודע שהכל לטובה - אל תהיה "בעל ביטחון ואמונה" על חשבון העני... כאן הקב"ה רוצה שתפעל למענו ותעזור לו בכל מה שאפשר, להאמין, זהו ניסיונו של העני. שעל אף עוניו הקב"ה אוהב אותו ורוצה בטובתו. הניסיון שלך זה דווקא לתת לו משלך. אם בכסף, או בעצה טובה, סיוע גופני

או חיוך רחב. בפיו של אחד מגדולי ישראל הייתה מורגלת האמרה: "דאג לעולם הבא שלך, ולעולם הזה של חברך".

במחשבה מעמיקה יותר הדברים נכונים גם לגבי דברים שלא מוצאים חן בעינינו אצל הסביבה, אל תדרוש מהזולת להשתפר כי זה לא נח לך. הניסיון שלו זה לתקן את מידותיו, והניסיון שלך זה לקבל אותו כפי שהוא ולסייע במידת הצורך.

ראה

ראה ר"ת ראה אלול הגיע. אלול ראש השנה.

"את" הברכה, ואצל הקללה לא כתוב "את" הקללה, אם ה' נותן ברכה זה בשפע מא' עד ת'. המלה "והקללה" מתחילה באות ו' ומסתיימת באות ה' שהם אותיות סמוכות זו לזו שיהא מה שפחות.

את הברכה אשר תשמעון. עצם אשר תשמעון זאת הברכה הכי טובה.

ראה אנכי וגו' (לקוטי יהודה)

פעם אחת חסיד אחד עמד בדלת חדרו של הרה"ק החידושי הרי"ם זצ"ל והביט בפניו זמן רב, שאלוהו החידושי הרי"ם מדוע אתה עומד ומסתכל, ענה לו החסיד ראיתי באוה"ח הקדוש בפרשת ראה אנכי שיביטו ויסתכלו עליו אז ישפיע עליהם ברכה, לכן ברור שיש מעלה בהסתכלות בפני הצדיק, השיב לו הרה"ק הנ"ל הלא כתוב (ישעי' ס' כ"א) ועמך כולם צדיקים, וגם אתה צדיק, אז מוטב כי תסתכל לתוך עצמך.

ראה אנכי וגו' (מדריך למעשה)

ובאופן אחר יש לפרש הפסוק ראה אנכי, תסתכל בעצמך, כמו שמספרים על אחד מגדולי בעלי מוסר וכמדומה לי דהי' אצל הסבא מסלאבודקה, שפעם אחת קרא לאיזה בחור שכבר בא בשנים, ואמר לו דהיום בשעה שש יש לך להיות בביתי, והבחור הבין שיש לו פגישה עם איזה מדוברת עבור שידוך, ועשה הבחור הכנה דרבה להיות מוכן בדיוק בשעה שש, והגיע הזמן והבחור הולך לבית רבו, ויושב שם בהסלאן דהיינו החדר של שבת, ומחכה שיגיע מי שהיא, וכבר שעה שבע ועוד לא הגיע, אבל הבחור יושב שם, ומצפה אולי הי' אונס על הדרך, וכבר עבר עוד שעה, ועכשיו כבר שעה שמונה, והראש ישיבה מדריך למעשה שלו אמר, שצריכה להגיע בשעה שש, הוא מחליט לעזוב את הסאלון, וכונס לחדר של הסבא מסלאבודקה, ושואל'ל להרב, מה אעשה אף אחד לא הגיע לפגוש אותי, ענה לו הסבא מסלאבודקה ברוב חריפתו, אמרתי לך שיש לך פגישה, אבל לא אמרתי עם מי שהוא, רציתי שפעם אחד תפגוש עם עצמך.

רָאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה'
אֶל-לִקְיִכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם: וְהַקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה'
אֶל-לִקְיִכֶם... " (יא, כו-כח)

מסופר, כי בליל שבת אחת נכנס הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל לערוך את שולחנו בבית מדרשו, והנה ברוח קדשו הוא מרגיש, שאחד היושבים בשולחנו מחזיק מעצמו... ואף נותן לכולם להבין כך. מיד פתח רבי מאיר כדרכו הידועה והסביר את דברי הפסוק: "ראה אנכי" - מידת ה"אנכי" (דהיינו, להרגיש ב'אנכיות' מתנשא חשוב ומכובד) "נותן לפניכם היום ברכה וקללה" - יש בה גם ברכה וגם קללה. "את הברכה אשר תשמעון" - הגאווה לשם שמים, לשם קיום המצוות כמו "ויגבה לבו בדרכי ה'", "גאווה כזו היא ברכה". "ואת הקללה אם לא תשמעון" - אבל שלא לשם קיום המצוות, ה"אנכי" היא קללה!... וזהו גם הפירוש "אם תטיב שאת" (בראשית ד, ז) - בכדי להיטיב את עצמך יכול אתה "שאת" - להתנשא. "ואם לא תטיב" - לפתח חטאת רובץ" - הגאווה היא חטא!... ונאים הדברים למי שאמרם. שהרי ידוע הוא, שמימינו לא קרא הרה"ק מפרמישלאן זי"ע על עצמו - "אני" או "אנכי" - שהרי לא ראה עצמו כ'מי' או כ'מה' כדי שיוכל לכנות את עצמו בתואר חשוב ואנוכי. אלא כך היה אומר על עצמו "מאיר אמר", "מאיר הלך", "מאיר עשה" - כאדם המדבר על אודות זולתו. וכזה היה סגנון שיחתו כל ימי חייו. ואף הוא היה אומר: "בדין הוא, שיהיו למאיר שפלות והכנעה לפני בורא עולם יתברך שמו, שהרי הבורא יתברך שמו, "היה, הווה ויהיה" - ואילו מאיר, הוא ההיפך המוחלט: לא היה, לא יהיה, וגם עכשיו - מי הוא ומה הוא!?"...

"ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". **הזו מתנה זו ?** [ע"פ "שולחן שבת" - משיחותיו של הרבי מליובאוויטש זצ"ל]

התורה מציגה בפנינו בפרשתנו את עקרון הבחירה, בין הברכה והקללה, בין הטוב והרע. והנה גם הקללה מוצגת כנתינה, כאשר מהותו של השורש נ.ת.ן עניינה ברכה וחסד. הייתכן?! ומעבר לזה, אם כל רצונו של הקב"ה הוא להיטיב לנבראים, כמו שאומרים חז"ל, מדוע ברא את הרע?

ומסביר הרבי מליובאוויטש זצ"ל, שכל קיומו של הרע הוא כדי לאפשר בחירה חופשית. בחירה (לבחור) ניתנת רק כאשר יש שתי אפשרויות לפחות. מבין כל הנבראים, כולל המלאכים, האדם הוא היחיד שניתן לו כוח אמתי של בחירה. אצל כל האחרים, אף אם נראים כבוחרים, הבחירה כבר "מתוכנתת" בתוכם. כל העניין של שכר ועונש, מבוסס על יסוד הבחירה, ובלעדיה אין להם מקום. לכן, מסביר הרבי, קיומו של הרע אינו לרעת האדם, כי אם להיפך. זו ברכה גדולה, כדי שיוכל לבחור בטוב ולקבל שכר מוצדק בהתאם. לכך רומז לנו הקב"ה במילים: "אנכי

נָתַן, " כדי שלא נפחד מהרע . ידיעה זו נותנת לנו את הכוח להתגבר עליו, בידענו שאין לרע מציאות מצד עצמו, וכל מטרתו אינה אלא כדי לאפשר לנו לבחור בטוב. יוצא אפוא, ש"הקללה" אף היא בגדר ברכה.

ראה אנכי (מאור ושמש)

כשהאדם צריך לעבוד את השם יתברך אז עליו להחזיק עצמו לאיש – אנכי, ואז יבורך בברכה. אבל אם הוא מנשא עצמו שלא לצורך תהיה לו לקללה. וזהו ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. שהאנכי יכול להיות ברכה או חלילה קללה.

את הברכה אשר תשמעו (י"א, כ"ז) (תפארת יהונתן)

ב"ברכה" זוכים על השמיעה בלבד - "אשר תשמעו". בעוד שב"קללה", לא הסתפקה התורה באמירה "אם לא תשמעו" אלא הוסיפה ואמרה: "ללכת אחרי אלהים אחרים". סיבת הדבר היא כיון שכידוע (קידושין מ.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, בעוד שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, חוץ ממחשבת עבודה זרה, שאף המחשבה נחשבת כעוון ופשע. לכן בעניין הברכה אמרה תורה "אשר תשמעו", אף עם השמיעה בלבד יכולים אתם לזכות בברכה, כיון שמחשבה טובה נחשבת כמעשה. אבל בקללה, לא די "אם לא תשמעו", כי הרי מחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה, אלא רק אם אותה מחשבה תהיה "ללכת אחרי אלהים אחרים", אזי במחשבת עבודה זרה הרי זה נחשב כמעשה.

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". (הרב יחזקאל שובקס)

הם עמדו שניהם בתחנת האוטובוס, האבא והבן, נרגשים מאוד. היום יצחק'ל זוכה להתחיל את לימודיו בישיבה. באופן כללי, יצחק'ל הינו בוגר ועצמאי, ויכול לנסוע לישיבה החדשה בכוחות עצמו. אלא שהרגש של האימא אמר אחרת, היא הרגישה צורך שהאבא ילווה אותו לישיבה. בסוף התברר עד כמה היה הנס גדול.

כאשר ישבו על האוטובוס ראה האבא כיצד יצחק'ל עוצם עיניים. "יצחק'ל! - התעניין האב - האם אתה עייף?" "ממש לא" - הייתה התשובה. "אז למה אתה עוצם עיניים?" - בירר שוב האבא. "כי כאשר אני מסתכל החוצה אני מסתחרר" - ענה יצחק'ל.

האבא לא הניח לו יותר. הוא ביקש להבין מה הבעיה. לאחר שהאבא עזר לו להביע את עצמו, התברר שהוא רואה כל דבר כפול. האבא התקשר לאימא ומיד נפלה ההחלטה: מכאן - ישירות לבית החולים. וכך במקום להגיע לישיבה ולהתחיל את השנה החדשה במלוא המרץ, הגיע יצחק'ל למחלקה הנזירולוגית בבית החולים "תל השומר". לאחר כמה ימים של בדיקות התברר להורים

גודל האתגר שהונח לפתחיהם. מכאן ואילך הלכה ראייתו של יצחק'ל והידרדרה עד שחדל לראות, רחמנא ליצלן.

האבא - ר' יוסל יוזפא, איש מעש היה מעודו, בעורקיו זרמה מסירות נפש לזולת. לאחר שהתאושש מן המכה הקשה, העלה בדעתו שאם שלח לו הבורא יתברך אתגר כה קשה, בוודאי התגלגלה בידו שליחות מיוחדת משמים להיות לעזר לכל הילדים העיוורים.

לאחר בירורים נודע, שיש צורך דחוף להקים מכון אשר ישמש מקום לאימונים ותרגולים בשביל הילד העיוור.

ממחשבה להחלטה ומהחלטה למעשה, לאחר שאותר מקום רחב ידיים שהתאים למטרה, הוקם המכון אשר חולק לחדרים ולתאים נפרדים, בהם הותקנו מכשירים ומתקנים שונים ומשונים אשר יובאו מכל רחבי העולם. הצד השווה שבהן שעל ידי ההתנסות במכשירים ובמתקנים לומד האיש העיוור להסתדר בחיי היומיום. יחד עם צוות מקצועי אמור העיוור לתרגל שם את כל אותן פעולות שהן כל כך פשוטות בשבילנו, ובשבילו כה מורכבות ומסובכות.

הקמת המכון הייתה כרוכה בהשקעה של מאות אלפי דולרים אשר רובו גייס מהתרמות, ועל הכל ניצח ר' יוסל יוזפא. יצחק'ל עצמו שהספיק לתרגל בינתיים בכוחות עצמו, כבר לא זכה ליהנות מן המקום. אבל עשרות עיוורים אחרים אשר עולמם חשך בעדם, הפיקו משם תועלת רבה, וכולם הודו היללו ושיבחו את המלאך משמים שנשלח להושיעם.

שונה מהם היה - אביעד זהבי. באחד הבקרים הוא הופיע במקום בלוויית הוריו, הם רשמו אותו במשרד, ולאחר מכן הלכו לדרכם כאשר הם מותירים אותו ביד הצוות המסור.

בשעת אחר הצהריים מאוחרת כאשר הגיעו לאוספו, נדהמו לשמוע במשרד שהוא בכלל נמצא פצוע בבית החולים לא רחוק מכאן. לא היה סיפק בידם לברר את העניין לאשורו, ומיד פתרו בדהרה לבית החולים. כאשר הגיעו למיטתו מצאוהו פצוע וחבול, כולו מכוסה בתחבושות מוכתמים בדם. "מה קרה לך, אביעד, מי פצע אותך?" - שאלוהו. תשובתו נשמעה בקול חלוש: "זה הכל הם". "מי זה הם?" "הם - המכון הזה".

ההורים התפוצצו מזעם. המחשבות כבר התחילו להתרוצץ במוחם. 'האם ייתכן שהצוות שם משתמש באלימות כלפי הילדים? אם כן, הם ילכו איתם עד הסוף, וזה כולל הגשת תלונה במשטרה עוד היום'. "האם הרביצו לך?" "לא. אבל כל הזמן נתקעתי במתקנים האימתניים שלהם, וכמה שניסיתי לברוח משם חטפתי עוד חבלות מכל הדברים המפחידים האלו. בסוף הזמינו אמבולנס".

ושוב המחשבות: 'האם ייתכן שזה כל כך לא בטיחותי שם, עד שהמכשירים פוגעים בילדים? גם זה שווה תלונה במשטרה'."

תוך מספר דקות הגיע ר' יוסל יוזפא בעצמו, ולקח אותם הצידה לשיחה שקטה. "אני משתתף מאוד בצערכם. אספר לכם דברים כאשורם. אבל לפני כן שאלה: אביעד הינו ילד שובב, הלא כן?" הם נאלצו להסכים אתו. "וגם קצת מרדן ולא כל כך ממושמע?" שוב הנהנו בראשם. "כי הוא נכנס היום למכון והתחיל להשתולל, הוא שיחק בכל מתקן, קם ממקומו כל הזמן, ניסה לרוץ, ובמשך כל הזמן לא היה ממושמע לצוות. בסופו של דבר, כל המתקנים אשר אמורים להיות לתועלת עבורו פצעו אותו וחבלו בו". שוב הנהנו ההורים בראשם לאות הבנה.

*

המשל הזה מובא בחובת הלבבות (שער הבחינה - פתיחה), כדי להמחיש עד כמה העולם הזה הינו מקום נפלא למי שמוכן להישמע להוראות היצרן שהוא בורא העולם, והוא מקום גרוע ומסוכן ביותר עבור מי שאינו ממושמע להוראות.

והנמשל הזה מבואר במתיקות ב"כלי יקר" בפרשתנו על הפסוק: "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". וכך הוא מבאר: הרי מצינו שאמרו רז"ל: אין גיהנום לעתיד לבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, שנאמר: ולהט אותם היום הבא, והיום היינו השמש. אבל בצדיקים כתיב: 'וזרחה לכם יראי שמש צדקה ומרפא בכנפיה'. וזו הכוונה בפסוק 'ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', 'היום' דייקא, כלומר: מן הגלגל היומי שזו השמש, תימשך ברכה וקללה. כי העולם הזה בעצמו תהיה ברכה עבור מי שישמע בקול ד', וישמש אף לקללה ר"ל בשביל מי שאינו שומע בקול ד'.

בהמשך הפסוקים כאשר מובאים הסימנים אודות הר גריזים ועיבל, כתוב: 'אחרי דרך מבוא השמש'... לכאורה קשה, כי בפסוק זה נתן סימנים עוד יותר מן המוכר שדהו, כמו שנאמר: הלה המה בעבר הירדן..., ואם כן 'דרך מבוא השמש' למה לי? אלא שבזה בא הפסוק לרמז שעיקר קבלת השכר והעונש על ידי מבוא השמש כנ"ל.

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא', כו) (מתוק מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, עלון 93)

מסופר על תלמיד אחד שתפס פרפר בידו, פנה למורה ושאל 'האם המורה יכול לדעת מה יש לי ביד?' אמר לו המורה 'כן יש לך פרפר'. שאל התלמיד: 'האם הפרפר חי או מת?' והוא חשב בליבו אם המורה יאמר חי הוא ימחץ אותו למוות. אמר לו המורה 'אתה תקבע אם הפרפר יחיה או ימות'...

לפי זה מתפרש הפסוק כך: 'ראה' ר"ת רבותי אלול הגיע ובחודש הזה 'אנוכי' דהיינו כל אחד קובע ע"פ מעשיו האם הוא יזכה בראש השנה לשנה של ברכה או להיפך חלילה.

"ראה ברכה וקללה". (עלון מאורות הדף היומי)

סיפור שסיפר ראש כולל אחד שקרה לו לפני שלושים שנה: היה יהודי, אברך צעיר, ועם חתונתו הוא קיבל על עצמו בלי נדר, כי לא יפסיק מלימודו בזמנים שבהם קבע עתים לתורה. בטרם החלטה זו הוא קיבל את הסכמתה הנלהבת של רעייתו הטרייה לכך, ובמשך שבועות אחדים עמד מיועדנו בקבלתו ללא קשיים מיוחדים.

יום חמישי. השעה חמש אחר הצהרים. האברך הצעיר ישב בהיכל ישיבת מיר שבירושלים ושקד על תלמודו, כשלפתע נזכר: דגים! הדגים של שבת. היה זה תפקידו לקנות את הדגים ולהביאם לביתו. את כל השאר עשתה רעייתו בטוב טעם. דגים לשבת. מיועדנו נע על מקומו בחוסר נוחות. חנות דגים שוקקת ממוקמת סמוך למקום לימודו. הוא זקוק למספר דקות בלבד כדי לרכוש את הדגים לכבוד שבת מלכתא, ומיד ישוב לצלול בים התלמוד. כן, לא, כן, לא, כן, לא!!! לא!!!

"סיימתי את סדר לימודי, כרגיל", סיפר, "בשעת ערב מאוחרת, ופסעתי לביתי שבשכונת גבעת שאול בירושלים. בכביש העולה גבעת שאולה, בצומת הכניסה לירושלים, הבחנתי ברוכל ערבי הניצב במקום ולמרגלותיו ארגז גדול עמוס בדגים טריים! לשמחתי הרבה, הדגים היו כשרים לאכילה, ורכשתי מידיו דג גדול ממדים.

יותר משלושים שנה חלפו מאז, ומעולם לא נתקלתי ברוכל כל שהוא שעמד שם למכור דגים! מעולם לא חקרתי אם אליהו הנביא היה זה. לדידי, די היה בכך שהקב"ה גלגל את רגליו של ערבי אלמוני היישר אל שכונתי, כשארגז דגים באמתחתו, לאחר ששמרתי על קביעות העיתים לתורה.

את טעמו של הדג הזה לא אשכח כל ימי!

שומר מצווה לא ידע דבר רע!!!

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (י"א, כ"ו) (פניני תורה וחסידיה עלון 228)

דרכם של רבותינו היה לעורר רחמי שמים ע"י מצות הצדקה, ומסופר על הרבי ר' בונם מפרשיסחא שפעם בא אצל אחד מחסידיו המפורסמים אשר מצב פרנסתו הייתה דחוקה מאוד ואמר לו הרבי ר' בונם שברצונו לבוא עם תלמידיו לערוך סעודה בבית חסיד זה וכששמע מהחסיד שביתו ריק אמר לו שבדבר הוצאות הסעודה יסיר דאגה מלבו והחסידים יסדרו את צרכי הסעודה על צד היותר טוב.

והרבי ר' בונם ציווה לתלמידיו להכין סעודה כיד המלך שיספיק לחסיד לימים רבים, והתלמידים עשו כמצוות רבם והביאו לבית החסיד חלות בשר ודגים וכל מטעמים ואחר הסעודה נשאר לאותו חסיד מזון וצידה למשך כמה חדשים, ואז נתן הרבי ר' בונם מטבע הגונה לאותו חסיד ולפליאתו לפשר מעשהו אמר הרבי ר' בונם לחסיד כששמעתי מתחילה על מצבך הקשה רצייתי לקיים בך מצווה צדקה, אך רצייתי שמצווה זו יהיה בלתי לה' לבדו בלי שום פניות מתוך רחמנות, לכן נתתי לך מקודם צדקה די צרכיך ואח"כ הוספתי לתת עוד הפעם וקיימתי בך מצות צדקה בשלמות.

ובזה פירש הפסוק בפרשתנו "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו" שהנתינה לא יהיה משום שרע לך בלבך על מצבו הקשה אלא משום שצונו בוראנו לקיים מצות הצדקה.

ומסופר על אחד מאדמור"י "פולין" שאשתו פיזרה מעות הרבה לצדקה עד שנעשה בעל חוב, והחליט להזמין את אשתו לדין תורה, וכשבאו שניהם לפני בי"ד טען הבעל שאסור לאישה לתת צדקה מנכסי בעלה יותר מדבר מועט, והאישה הזאת פיה פתחה בחכמה וענתה בו לאמור, הרי הבעל מחויב ברפואת אשתו, ואני בראותי עני בדחקו הרי לבי כואב לי ורפואתי הוא בנתינת הצדקה, א"כ מחויב הבעל בצדקות אלו שהם רפואתי.

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, כו) (דברים טובים, פרשת "ראה")

אומרים בשם הגאון מוילנא זצ"ל. שלכאורה מדוע משתמש משה רבנו כאן בלשון הווה אנכי נותן לפניכם ואינו אומר נתתי לפניכם, אלא התורה באה כאן ללמדנו, שהבחירה הנתונה בידי האדם למאוס ברע ולבחור בטוב קיימת ועומדת בכל יום ובכל שעה, כל זמן שהנשמה בקרבו ניצב האדם בפני פיתויי היצר הרע, ועליו להיאבק בלא הפסק בכוחות אדירים המופעלים נגדו, במטרה להסיטו מדרך הטוב, מציאות זו באה לידי ביטוי במאמר הבא של הלל הזקן, "אל תאמן בעצמך עד יום מותך" ("אבות ב, ה). הלל מזהיר כאן את האדם, שלא יסמוך על הישגים טובים שהשיג בעבר, אלא יתבונן בערנות מרבית לעבר האתגרים הניצבים לפניו בכל יום ויום, וערנות זו תסייע להצלחתו בדרך החיים, בדומה לכך קורא משה לבני עמו, "ראה נותן לפניכם היום ברכה וקללה" מציאות החיים היא, שבכל יום מזומנות לפניכם שתי הדרכים דרך הברכה ודרך הקללה, והכרת מציאות זו תסייע לכם לבחור ב"דרך הברכה".

ראה אנכי נתן לפניכם היום (יא, כו) (מובא בחוברת "מזקנים אתבונן")

לפני כמה שנים אמר רבי אהרן ליב שטינמן זצ"ל שיחה, שאחד המסרים שהיה ממנה היה: "אדם שחי באופן שטחי – חייו אינם חיים, רק מי שמעמיק – חייו חיים". דבר זה – הוסיף – טמון בצווי "ראה", היינו עצור לרגע והתבונן במעשיך!!

השיחה של הרב שטינמן התפרסמה באחד העיתונים.

באותו זמן זרקו בחור מישיבה בגלל מעשה שעשה. בזמן שהיה הבחור מחוץ לישיבה, למד עם אברך כדי שלא יתנתק לגמרי מהלמוד. באחת הפעמים למדו תוספות קשה במסכת בבא קמא, חזרו עליו כמה פעמים ולא הצליחו להבין. בקש האברך להמשיך לעבור הלאה בגמרא, אולם הבחור אמר "לא!! – חייבים להמשיך לעמל", האברך התפלא מאד שבחור צעיר מדבר כך, שהרי הם כבר עמלו רבות על התוספות, ומה הבחור מתכוון? והבחור הסביר: "מה שאמרתי שחייבים להמשיך לעמול – כך אמר הרב שטינמן", וסיפר שבשבת קרא במוסף של העיתון את דרשת ראש הישיבה שליט"א זצ"ל, הדרשה והמוסר היוצא ממנה הרשימו אותו מאד, והחליט שבחיייו יהיה מעמיק ולא שטחי. כשהגיעו לתוספות, הייתה זו שעת מבחן עבורו, האם החלטתו היא מן השפה ולחוץ, או באמת, ולכן אמר לאברך שימשיך ללמוד אתו את התוספות. האברך כמובן הסכים – [בפועל את התוספות לא הבינו, אבל המשיכו ועמלו עליו רבות].

למחרת היה דיון אצל הרב שטינמן זצ"ל, האם להחזיר את הבחור דנן לישיבה. אותו אברך השתתף בדיון, ולמעשה אחרי שגוללו צוות הישיבה את המעשה שעשה, לא היה פתחון פה לאברך לדבר על גוף המעשה שבגללו נזרק הבחור. אמר האברך: "ברצוני לספר לכם ספור שהיה אתמול עם הבחור", וספר מה שארע כשלמדו את התוספות. כששמעו רבני הישיבה שבחור צעיר אמר משפטים כאלו, וכי רצונו לקיים בפעל את העניין – "שלא להיות שטחי, אלא להעמיק בחיים", התפעלו כולם ואמר להם ראש הישיבה, שמחשבה כזו מעידה שעשה תפנית בחייו, מעין תשובה [והוסיף ואמר לנוכחים – דעו שמעלת התשובה היא כל כך גבוהה – אשרי מי שזוכה לה, הלוואי וכולנו נזכה לחזור בתשובה], ולפיכך גמרו אומר להחזירו לישיבה.

בינתיים עברו השנים, הבחור סיים את לימודיו בישיבה והקים משפחה לתפארת. נשא אישה, נולדו לו ילדים, וכיום הוא לומד בהתמדה כאברך כולל. כי אכן קיים בעצמו את מאמר הרב שליט"א שחייו של המעמיק הם חיים, וזכה בזכות זה לחיים אמתיים. נמצא שחייו, חיי בניו וכל הדורות שלאחריו – כולם תלויים במה שהעמיק!

"ראה אנכי נתן לפניכם היום" (יא, כו)

מסופר על רבי הירשלי, איש כפר גידול, שהיה נחשב כצדיק נסתר, וגדולי דורו הרבו לכבדו ולהעריצו. פעם ביקרו בביתו רבי אברהם משה מפשיסחה ורבי יצחק מוורקא ואמרו לתהות על קנקנו. הדבר היה בפרשת "ראה", פתחו שני הצדיקים בדברי תורה וביקשו מרבי הירשלי שיגיד אף הוא דבר מה וכך חשבו לבחון אותו.

נענה רבי הירשלי ואמר: מה יכול כפרי כמוני לומר? תורה כפרית... כתוב "ראה אנכי", פירוש: יסתכל כל אחד ב"אנכי" שלו, אל יפזול לעברו של הזולת ואל יעמידהו לבחינה...

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" (יא, כו) (ר' יוסף חיים)

הביא ר' יוסף חיים בספרו "חסדי אבות": אדם אחד לקח שני חמורים. חמור אחד היה נושא משא כבד של מלח והיה מצטער מכובד המשא והחמור השני היה נושא על גבו משא של צמר גפן שהוא קל מאד ולא היה מרגיש בכובד המשא והיה שמח מאוד בזה שהוא יכול לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות וכאשר היה מביט על חברו הנאנח תחת כובד משאו היה מלגלג עליו ועל רוע מזלו (משל על פורקי העול שמלגלגים על עובדי ה'...)...

אולם בדרכם הוצרכו לעבור דרך נחל... לחמור שהיה נושא את המלח נמס לאט לאט המלח במים ולא נשאר ממנו מאומה וכאשר יצא מן המים הרגיש בקלילותו וכולו היה שמח שכעת אין עליו שום משא ואילו החמור השני שהיה נושא צמר גפן על גבו והיה שמח שאין עליו עול (אלו המכנים עצמם "חופשיים") כרע נפל תחת כובד המים שנספגו בצמר הגפן עד שתשש כוחו וטבע...

וזהו שאמרו במדרש, תחילת דרכם של הרשעים מישור – דרך של פריקת עול, וסופם קוצים וברקנים – עונש על מעשיהם ואיבוד העולם הבא.

ואילו הצדיקים תחילת דרכם קוצים – עמל התורה והמצוות, וסוף דרכם מישור – זה התענוג בעולם הבא.

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" (יא, כו) (ר' מנחם מנדל מקוצק)

פתח הכתוב בלשון יחיד "ראה" ועבר מיד ללשון רבים "לפניכם"? שכן ליתן נותנים להכל במידה שווה, אבל לראות רואה כל אחד באופן אחר. אדם כמות שהוא, כך הוא רואה...

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" (יא, כו) (ספרים)

"ראה אנכי נותן" אני נותן לכם את כח הראיה, בזה יש ברכה וקללה, תלוי בהסתכלות שלך, כח הראיה שהקב"ה הטביע באדם, יכול להביא לידי ברכה. וחלילה להיפך.

"את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר מצוה אתכם היום והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם" (יא, כו)

מפרש רבינו האור החיים הקדוש את הפסוק 'את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' א-לקיכם' שעצם הדבר שאדם זוכה לשמוע דברי תורה, זוהי הברכה בעצמה ואין צריך לברכות נוספות, וכל השאר זה רק בונסים. והאדם צריך לא לצפות לשום שכר, ואדרבה הוא צריך לשלם לה' על התורה המתוקה שנתן לנו. ולהיפך, מי שלא שומע ולומד תורה, זוהי הקללה הגדולה ביותר שיכולה להיות עבור האדם, כי הוא מפסיד תענוג עולמי ומפסיד את חיות נפשו. ואין צורך לקלל אותו, כי הוא מקלל את עצמו בזה שאינו שומע תורה.

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" (יא, כו') (דברים טובים – ראה)

מספרים שבקהילה אחת היה רב שכל פעם שהקהל סיים קר"ש בתפילה והיו משתתקים הרב היה אחוז במילים "למען ירבו ימיכם" ומשם והלאה היו כל הקהל שומעים אותו והש"ץ היה ממתין לו עד שיסיים לימים נפטר אותו רב ובנו היה ממלא מקום תחתיו, וכשהיה הקהל מסיים ק"ש ומשתתקים היה הרב אחוז במילים "וחרה אף ד' בכם", ואז היה הקהל שומע אותו כשהש"ץ ממתין לרב שיסיים את הק"ש. באו אל הרב משלחת מבני העיר בטענות אביך היה מברך אותנו ואילו אתה מקללנו, ענה להם הרב גם אבי וגם אנו אומרים את אותם המילים בק"ש אלא שפעם אתם הייתם קוראים קר"ש יותר לאט וסיימתם כאשר הרב כבר אחוז במילים "למען ירבו ימיכם" ואילו היום אתם קוראים יותר מהר ואתם מסיימים כאשר הרב עדיין אחוז במילים "וחרה אף ד'", וע"פ זה מבארים בפרשה ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את אשר תשמעון ואת הקללה אם לא תשמעון הכל תלוי בכם בלבד.

פרשת ראה (יחיאל מיכל מונדרוביץ')

ברוך הטוב והמטיב משופעת היא פרשת ראה בפקודי ה', חמישים וחמש מצוות במספר. בתחילת הפרשה יש אזהרות רבות וחמורות על ביעור עבודה זרה מארצנו והענשת עובדיה, המסיתים לעבירה ושאר המחטיאים בעם. ביטויים עזים נאמרו לגביהם - כמו פִּי הָרֶגַת תִּהְיֶינָה! וכן הִכָּה תִּכָּה אֶת יִשְׁבִּי הָעִיר! אֶבֶד תֵּאבְדֹן! ובכלל, למרות שעם ישראל מתאפיין ברחמנות ורגישות, כאן כלפי המהרסים והמחריבים נוהגים בנוקשות יתר, שנאמר לא תִּאָּכֶה לוֹ ולא תִּשְׁמַע אֵלָיו ולא תִּחַסֵּם עֵינֶיךָ וְלֹא תִחַמֵּל וְלֹא תִכָּסֶּה! ואילו במחצית השנייה של הפרשה יש תפנית עצומה. התורה מלמדת על מצות שבין אדם לחברו, רגישות לעניים ולמסכנים, כמו שנאמר פֶּתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לְאֶחָיִךָ לְעֵנֶיךָ וּלְאֶבְיֶיךָ, וכן נָתַן תִּתֵּן לוֹ. נצטוונו להלוות ממון למתקשה למנוע קריסתו והזדקקותו לצדקה, כמו שנאמר וְהִעַבְטָהּ תַּעֲבִיטֶנּוּ דִּי מַחֲסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ, ואף על העבד העברי השב לביתו נצטוונו הִעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ, למען יצא בזקיפות קומה להתחלה מחודשת.

רבה של תל אביב הג"ר יצחק ידידיה פרנקל זצ"ל היה דורש כאן כמין חומר. כאשר באים לקיים את מצוותיה הראשונות של הפרשה, הקשוחים והנוקמים, חובה לבדוק האם אכן מקיימים מצוות אלה לשם שמים ומתוך כוונה מזוקקת. אסור לפעול בקנאות ובתוקפנות כאשר אין הלב זך! צריך יראת השם מרובה בכדי לאחוז בחרב נוקמת נקם ברית. כיצד נבדוק את כנות הכוונה וטוהר רעיונו? 'שפיל לסיפיה דקרא' ('רד, המשך לסוף הפרשה) הבט באופן קיום של המצוות שבהמשך הפרשה. אדם המהדר בקיום מצוות 'חברתיות', 'המקפיד' 'בקנאות' על עזרה לזלות בעין טובה ורוח נדיבה, המקיים באדיקות את הצו לא תאמץ את לבך לעניים ולמסכנים, הוא האיש, ואין זולתו, שזכאי להרוג ולהשמיד את העבריינים ללא חמול וללא רחם. מסיים הרב פרנקל את דרושו החשוב בהארה והערה. מצאנו כאן ביטויים של 'כפל לשון' יותר ממקומות אחרים בתורה, לרמז כי מעין זוגות וצמד-חובה יש כאן, קרג תהרגנו בתנאי שתקיים גם נתון תתן. אמנם אבדת אבדון רק כאשר מאידך אף העניק תעניק. כאשר 'שני צדדים למטבע' נזכר שהכוונות לשם שמים.

ומכאן לתובנה החינוכית הנלמדת כאן. עבודתנו הקדושה מושתתת על הכלל שלמדוני חז"ל 'לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת' (סוטה מז). לא קיימת שמאל דוחה שאינה מגבה בימין המקרבת! יש כאן הדדיות! המסר של רב העיר תל אביב אקטואלי ביותר בחינוך הבנים. רק אדם הטוב והמטיב, המראה את אהבתו לבנים ולתלמידים ואת התמסרותו, רשאי לגעור ולהוכיח, ואף להעניש באופן הנדרש, כי חזקה עליו שפעולותיו נובעים מאהבתו ואכפתיות. שאלני מלמד מה דעתי על 'עונש כתיבה מאה פעם', השבתיו (בלי להתייחס לעצם הכתיבה כעונש) שתחילה עליו לחלק בכיתתו מאתים טופי, כפי שלמדונו שלמה המלך (משלי כז) באומרו 'נאמנים פצעי אוהב'. כדברי הבנקאי 'כשהנך בדרך כלל בפלוס - נכבד אותך גם ברגעי מינוס'.

ישנם הדוגלים בהענשה וביד חזקה, בטיעון של 'למען ישמעו ויראו'. אך כאמור, הדבר תלוי בטוהר ליבו של המעניש. הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע פירש 'ופערת הקרע מקרךך - תבער את כל הרוע מתוכך ומקררך - ורק אז וכל הקרע ישמעו ויראו' ישמעו בקולך ויקבלו את דבריך. נזכור כי אלו"ל ראשי תיבות ומל"ה א-לקיך את לבךך ואת לבב זרעך. לבבך קודם! בכך נזכה לעוד 'כפולות' שבפרשתנו פי כרךך יברךך... רק אם שמוע תשמע בקול ה' א-לקיך.

ברכה לאב וברכה לבן! בהצלחה בעבודת הקודש!

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה" (י"א כ"ז). (באר יחיאל)

מדוע נאמר 'אנכי' (ל' יחיד), וממשיך 'לפניכם' (ל' רבים), ומדוע נאמר 'היום'? אלא אחז"ל (אבות א') 'אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי'. וזה הפי: "אנכי" - אם אין אני לי מי לי, "לפניכם" - וכשאני לעצמי מה אני (צריך ללמוד וללמד גם לפני אחרים), "היום" - ואם לא עכשיו אימתי.

את הברכה - אשר תשמעו (יא כז) ('עטרת חיים' עמ' קג).

מסופר כי פעם הבחין הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז באדם המברך ברכות השחר לעצמו מכלי שיענו אמן אחר ברכותיו. פנה אליו הרבי ואמר לו: בתחילת פרשת ראה (יא כז) נאמר: "את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' א-לוקיכם", והרי זה כאילו נאמר כאן, ש'את הברכה' יש לברך באופן של 'אשר תשמעו' - שישמעו הסובבים ויענו אמן, ואין לזלזל חלילה בדבר, כיון שהוא בכלל 'מצוות ה' א-לוקיכם'...

ואפשר להוסיף ולרמוז בלשון 'את הברכה': 'את' ר"ת - 'אמן תענה', וע"י כך תזכה בברכה, כדברי הזוהר הקדוש (וילך רפה ע"ב) שעל ידי ענית אמן נשפעים הרבה ברכות וטובות, ע"ש (הרה"ג גמליאל רבינוביץ שליט"א, מח"ס 'גם אני אודך')

והיה כי יביאך ה' א-לקיך אל הארץ... ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל (יא, כט) (הרב ראובן שמעוני) מדוע נכתבה המלה "ונתתה" עם האות ה' בסופה? תוספת ה' מראה על ברכה שניתנת בעין יפה, וכבר אמרו רבותינו: שהנותן מתנה לחברו – לעולם ייתן בעין יפה. לפיכך מתאים, שכאשר עוסקים בעניין הברכה על הר גרזים, יכתב "ונתתה", רמז לעין יפה.

מאמר חז"ל זה "הנותן בעין יפה הוא נותן" נאמר לאדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת", ולדבריו הייתה זו אחת משתי הפעמים הבודדות, שבהן נצחו אדם כלשהו. הדבר היה כאשר הבחין האדמו"ר בעיוור, בן למעלה מתשעים שנה, שהתגורר בעיירתו, ונהג להיאנח ללא הרף על מר גורלו. בהזדמנות אמר לו האדמו"ר: "מדוע הנך מתאונן כל כך? הלא נאמר (תהלים צ, י): 'מי שנותניו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', ואם כן אצלך כל יום נחשב למתנה גמורה – ומדוע, אפוא, תתלונן ללא הרף?" נענה היהודי ואמר לו: "רבי, והלא כתוב: והנותן מתנה לחברו – בעין יפה הוא נותן!..."

"ההזדמנות השנייה, שבה נצחני אדם כלשהו" – ספר הרבי – "הייתה כאשר נגש אלי בדרכי הביתה אחד מן החסידים ובקש לדבר אתי על בתו החולה". ה"אמרי אמת" היה ידוע בדיקנותו הרבה, וכל סדר יומו מחושב היה בחשבון של דקות ורגעים. לארוחה היה מקצה מספר דקות, ואם ארע שהגיע לביתו והארוחה עדיין לא הייתה מוכנה, היה מדלג עליה ולא אוכל, משום שלא היה לו זמן אחר עבור האכילה... בזמן שנגש אליו אותו חסיד היה זמנו של הרבי דחוק עד מאד, לפיכך אמר לחסיד שכעת אין לו אפילו רגע אחד להקדיש לעניין.

אמר החסיד: "לי יש עשרים שנה לטפל בבתי החולה, ולרבי אין רגע אחד של זמן בשביל זה?!..." "וזו" – סיים האדמו"ר – "הייתה הפעם השנייה שמישהו נצח אותי..."

את הברכה אשר תשמעו (יא, כז) (מהרי"ל דסקין)

לא נאמר בפסוק "אם" תשמעו, אלא "אשר" תשמעו. ללמדנו שהברכות עצמן, הן הן שיסיעו לעבודת השי"ת, לקיים את התורה ומצוותיה. * * *

עוד אפשר לבאר, שאין אפשרות לקיים מצוות, בלי שתקדם לכך ברכת ה'. כמו שאמרו חז"ל במדרש: "מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית". כי הרי ללא ברכת ה' הנותן לאדם טלית, אין אפשרות לקיים מצוות ציצית. ואמנם הזהיר במצוות ציצית זוכה לטלית נאה (שבת כג:), אך גם הטלית הראשונה, אף היא מתנת א-לקים. וכן כל כיוצא בזה, כמו שנאמר באיוב (מא, ג): "מי הקדימני ואשלם". נמצא שהקב"ה מסייע תחילה כדי שנוכל לקיים המצוות, ואחר כך אם שומעים את דבר ה', הרי הקב"ה מוסיף שכר. אם כן הקב"ה נותן "את הברכה" למען "אשר תשמעו". (העמק דבר)

לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו. כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלקיך נתן לך (יב, ח-ט)

ברש"י: אל המנוחה – זו שילה. הנחלה – זו ירושלים. נאמר כאן "אל המנוחה ואל הנחלה", כלומר – הקדים להזכיר את שילה, ורק אחר כך הזכיר את ירושלים. לעומת זאת, בפסוק י' נאמר: "ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ה' א-לקיכם מנחיל אתכם והניח לכם" – הזכיר תחלה נחלה ואחר כך מנוחה, כלומר הקדים את ירושלים לשילה.

מה פשר ההבדל בין שני הפסוקים?

באר ה"תכלת מרדכי": כאשר עם ישראל במדרגה גבוהה, הם זוכים לקבל בתחילה את ירושלים – את העיקר, ורק אחר כך את שאר המקומות. אך כאשר הם אינם במדרגתם הגבוהה, הם מקבלים תחלה את המקומות הפחות חשובים, ורק אחר כך את העיקר – את ירושלים. על כן נאמר לבני ישראל: "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו" – אל תמשיכו לעשות כפי העולה על רוחכם, שהרי בגלל שלא הייתם בדרגה גבוהה מספיק לא זכיתם לבוא "עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה". ובעת ש"לא תעשון" כפי שעשיתם בעבר, אלא תיטיבו מעשיכם – אז "וישבתם בארץ אשר ה' א-לקיכם מנחיל אתכם והניח לכם" – תקבלו בתחילה את ירושלים, שהיא עיקר הקדשה, ואחרי כן את שאר ערי ארץ ישראל.

והניח לכם מכל אויבכם מסביב וישבתם בטח (גלילי זהב)

לכאורה אם כל אויבנו ישלימו אתנו, אין צריך לומר וישבתם בטח, כי זה מובן מאליו, ויש לומר שוישבתם "בטח" זה תנאי ועצה טובה ל"והניח לכם מכל אויבכם". אם בפנים המחנה שלכם

תשבו לבטח, ולא תהיו מפולגים ומפורדים לעדות וכיתות שונות, אז אין לכם לפחד "מכל אויבכם מסביב", כמאמר חז"ל: אלמלי היו ישראל באגודה אחת, אין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם

"ושמחתם לפני ה' א-לוקיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם" (י"ב, י"ב) (הרב ברונשטיין)

בעיר אחת חיו שני עשירים גדולי שהיו שונאים זה את זה. לימים אירס אחד את ביתו עם חתן בן משפחה מכובדת ומהוללת. התקנא העשיר השני בשידוך הנאה שעשה בעל דברו.

לא עברו ימים מועטים והתברר למחותן כי חתנו הוא בעל מידות רעות ומגונות מיהר העשיר וקרא לשדכן ולחש על אוזנו את כל הידוע לו וביקש ממנו כי ימהר ויפטור אותו מעונשו של זה. מיהר השדכן הממולח אל ביתו של העשיר השני והציע לו את השידוך בספרו לו כי השידוך עם הראשון עומד להתבטל. שמח העשיר ונתן את הסכמתו המיידית לשידוך ולא עברו שעות מעוטות והחתן ביטל את התקשרותו הראשונה והשתדך עם ביתו של העשיר השני.

בהגיע זמן החתונה הוזמן המחותן הראשון ולאחר המשתה רקדו שני העשירים ריקוד של שמחה כנהוג. האחד רקד בהתלהבות על זה שזכה בשידוך והשני רקד בכל עוז על שזכה להיפטר ממנו...

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא:

הקב"ה מייפה בעיני כל אחד ואחד מישראל את משלח ידו על כן כאשר הישראלי אוסף את תבואתו - הוא שמח בה ובברכתה ואילו הלוי שמח על שהקב"ה פטר אותו מכל העמל הזה...

זה מה שנאמר בפסוק: "ושמחתם לפני ה' א-לוקיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריכם" גם הלוי שמח ומדוע? "כי אין לו חלק ונחלה אתכם"

"כי אם לפני ה' א-לוקיך תאכלנו, במקום אשר יבחר ה' א-לוקיך בו, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך..." (דברים י"ב, י"ח) (למען אחי, גליון 653)

"לא באתי רק כדי להתברך", פתח האיש בדבריו, "באתי כדי להציע לרבי שותפות. אמנם אינני חסיד, אך מאמין אני כי לרבי יש זכויות רבות שסגולתן משביחה את התשואה. אני מעוניין להציע לרבי שותפות, חצי חצי. אני אנהל את העסקים, וברווחים נחלוק בשווה", הרבי חיך, נהנה מיושרו ומהעזתו של האיש ו... הסכים. "תנאי אחד יש לי, שותפים אינם מחליטים לבד. כדי להחליט על צעדיך המסחריים תידרש להסכמתו", "מסכים", השיב האיש, לפני שנפרדו שאל

השותף: "רבי מה לקנות בכסף?" "פרוות, כמה שיותר פרוות ובכל הסכום", השיב, וברכו להצלחה.

סחר האיש בפרוות כמצוות שותפו. בתחילה האירה לו ההצלחה את פניה. אלא שהגלגל התהפך. אירופה המעודנת החלה לסלוד מפרוות. קמפיין נרחב נגד השימוש בהן שטף את היבשת בסערה, ובעקבותיו פחת באחת הביקוש לפרוות ומחירן צלל לתהומות, במר ליבו ביקש את רשות הרבי למכור את הסחורה במחיר מוזל, וזאת כדי לצמצם את הפסדי האחסנה. הרבי סרב בתוקף: "אל תמכור", כאשר הגיע מחיר הפרוות לשפל, החל האיש להרהר: "אולי הרבנים מבינים בתורה, אך ברור שבעסקים הם אינם מבינים. הכול קורס, והוא אינו מסכים למכור", במשך תקופה ארוכה שכבה הסחורה במחסניו כאבן שאין לה הופכין, אלא שאז לפתע התגבר הביקוש לפרוות ומחירן נסק, במברק ששלח לרבו הודיע האיש כי המחירים עלו, והוא מעוניין למכור את הסחורה מהר ככל האפשר, הרבי סירב: "סיכמנו שמחליטים יחד, אל תמכור", נכתב בתשובה.

האיש היה מתוסכל. "מה רוצה הרבי? המחירים עלו, אפשר לכסות את ההפסדים, למה לא למכור?" אבל הוא הבטיח לא להחליט לבד וקיים. לאחר כמה שבועות האמירו מחירי הפרוות ועלו במאות אחוזים לעומת המחיר שבו נקנו. בתזמון מושלם הגיע מברק מהרבי שבו נכתב: "עכשיו למכור. למכור את הכול ומהר".

הוא הגיע אל הרבי ונכנס לחדרו כשחיוך על פניו. "איך העסקים שלנו?" שאל הרבי. "מצוינים", השיב האיש, "לא יכול להיות טוב יותר". לאחר שסיפר לו על הרווחים הגדולים, כחכח האיש בגרונו ואמר: "רבי אני מבקש סליחה". "מדוע אתה צריך לבקש סליחה?" תמה הרבי, "בתחילה, כשהכול היה בסדר, סמכתי על הרבי בעיניים עצומות. העסקים פרחו, קניתי בזול ומכרתי ביוקר, היה נפלא. אלא שאז הכול התהפך, המחירים צנחו ומחיר האחסון עלה על שווי הסחורה. למרות חוסר ההיגיון הכלכלי, סירב הרבי למכור. אני מתבייש לומר אבל... קצת הרהרתי אחרי הרבי... אמרתי דברים שלא צריך לומר. עכשיו, כשאני רואה עד כמה צדק הרבי, אני מבקש סליחה, ורוצה לעשות עם הרבי שותפות חדשה". הרבי חייך: "אני שמח שלא הפסדת על ששמעת לעצתי", אמר והוסיף: "עכשיו קח את חלקי ברווחים ותן אותם לצדקה. אני שמח שהשותפות שלנו הצליחה, אבל אינני מעוניין בשותפות נוספת", "מדוע?" תהה האיש, הרבי חייך: "אתה שותף חלש, אני לא יכול לעשות אתך עסקים", הוא שב לביתו כשעגמומית על פניו. "מה קרה?" שאלה אשתו. "הרי יצאת מכאן בשמחה גדולה, ומדוע נפלו פניך? האם הפסדת את הכסף?" "לא הפסדתי את הכסף", ענה האיש, "הפסדתי את השותף".

והנמשל: "עסקים עם הקב"ה" משה רבנו מזהיר את בני ישראל כי עם כניסתם לארץ שלא יוכלו להקריב קרבנות בכל מקום שתאבה נפשם, כי אם במשכן או בבית המקדש בלבד. נוסף

לכף, הוא מלמדם כי הם נדרשים לשתף בשמחתם את הלוויים (דברים י"ב, י"ח): "כי אם לפני ה' אלוקיך תאכלנו, במקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך..." משה אף מזהירם שוב ושוב שלא ישכחו את הלוויים בשמחתם (דברים י"ב, י"ט): "השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך". גם כאשר הוא מצווה אותם על מצות המעשרות, חוזר משה ומזהירם על איסור שכחת הלוויים (דברים י"ד, כ"ז): "והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו, כי אין לו חלק ונחלה עמך". מיד לאחר מכן מבאר משה לישראל את סיבת הדבר באומרו: "ובא הלוי, כי אין לו חלק ונחלה עמך... ואכלו ושבעו, למען יברכך ה' אלוקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה".

משה מגלה לישראל שבאפשרותם ליצור שותפות עם הקב"ה ולזכות לברכה במעשי ידיהם. האדם יביא את: "מעשה ידך אשר תעשה", והקב"ה יוסיף את הברכה: "למען יברכך ה' אלוקיך". אלא שלהצלחת השותפות יש תנאי. כדי שתעלה השותפות יפה, נדרש האדם לשתף את הלוויים ברווחים. אי שיתופם יגרום להסתלקות הבורא מן השותפות, ואף להסתלקות הברכה.

כיצד היינו מגיבים לו היינו מבחינים באדם שזכה לברכת ה', עקב שיתוף הלוויים ברווחיו, אלא שהוא נותן להם את חלקם בעין רעה, ומכנה אותם בכינויי גנאי. כאשר הוא פוגש אותם הוא מטיח לעברם: "לכו לעבוד, פרזיטים". האם ידוע לו כי ברכתו בעסקיו תלויה בלויים אלו? האם ידוע לו כי אם, חלילה, תתגשם משאלתו והלוויים "ילכו לעבוד" ולא יזדקקו שוב למתנותיו, הוא יפסיד את ה"שותף" הא-לוקי ואת ברכתו?

בימים אלו, כאשר נשמעות בציבור קריאות נגד תופסי התורה – הם הלוויים של דורנו – כדאי לזכור כי הדרך "לגמור את החודש" אינה עוברת בצמצום התמיכה בלומדי התורה או ביחס ברוטאלי כלפיהם. ההפך הוא הנכון. צמצום זה יוביל להסתלקותו של השותף הא-לוקי. המעשרות התקציביים שמעניקים ללומדי התורה, הם אלו המותירים את השותף הא-לוקי במחננו, והם המביאים לברכתו.

כי ירחיב ה' את גבולך כאשר דבר לך ואכלת בשר (יב, כ.) (ויקהל משה – פר' בהעלותך)

רבי ישעיה ז'וכוביצר זצ"ל, היה מצניע לכת עם ה' א-לקיו, הוא היה מחסידי הגר"א מוילנא זצ"ל, וממעריציו. והוא זכה גם לתורה וגם לעושר. מספרים, כי פעם אחת, בא אליו אחד מיהודי וילנא והתאונן לפניו, על מצבו הדחוק ושהוא זקוק לאיזו הלוואה של כמה מאות זהובים. רבי ישעיה נתן לו את ההלוואה הדרושה, והלה נתן לו שטר חוב בנוסח זה: "אני החתום מטה לווייתי מאת ר' ישעיה סכום כך וכך והרינו מתחייב לשלם לו את החוב הזה, לכשירחיב ה' את גבולי. עברו שנים, ר' ישעיה לא נשה בו והלה לא שילם את חובו. לימים שמע ר' ישעיה מפי הבריות כי מצבו של הלווה הוטב במידה ניכרת. אבל ר' ישעיה שלא ידע את הדבר לאמתו לא רצה לעבור

על "לא תהיה לו כנושה" ולתבוע ממנו את חובו, וכשבא לוויילנא נכנס לחדרו של הגר"א ושאל את דעתו בזה. הגר"א הזמין את הלווה, והלה טען, כי עדיין לא בא לדי "הרחבת גבול" על טענתו זאת החזיר לו הגר"א - : על מדת "הרחבת גבול" כבד עצמדו חכמינו ז"ל ואמרו (חולין פד.) על הפסוק "כי ירחיב ה' את גבולך כאשר דבר לך ואכלת בשר" דהיינו מי שיש לו מנה ייקח לפסו (קדרתו) ליטרא ירק, עשרה מנה ייקח לפסו ליטרא דגים, חמישים מנה ייקח לפסו ליטרא בשר. הרי ש"הרחבת הגבול" משמעה: "חמישים מנה, ואם תשבע, כי עדיין אין לך חמישים מנה פטור אתה מלשלם חובך. שמע הלווה את פסק דינו של הגר"א - ושילם לרבי ישעיה את חובו.

את כל הדבר אשר אנוכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו (יג,א) (הרב יחיאל לוינ)

מנין שאם פתח לברך ברכת כוהנים לא יאמר הואיל ופתחתי לברך אומר ה' א-לוקי אבותיכם יוסף עליכם, תלמוד לומר 'הדבר', אפילו דבר אל תוסף עליו. (ספרי). מדוע כשחפץ הספרי לנקוט ברכה דהיינו סבורים דמותר להמשיך בה, בחר בדווקא בברכת ה' א-לוקי אבותיכם יוסף עליכם, והלוא מצינו עוד ברכות בתורה. ויש לומר דהנה על ברכה זו שבירכם משה ה' א-לוקי אבותיכם יוסף עליכם הוסיף ואמר 'זו משלי' דהיינו דברכה זו בירכם מעצמו ולא שמעה מפי הגבורה, משא"כ שאר ברכות שבתורה דמפי הגבורה שמעם. לפ"ז היה מקום לומר דאימתי עוברים על בל תוסיף, רק אם מוסיף ברכה שיצאה מפי הגבורה, שכן אף היא מברכות ה' היא והוי הוספה על הברכות, אך כשמוסיף ברכה שאין מקורה מפי הגבורה לא הוי בכלל בל תוסיף. לכך השמיענו הספרי דאף בברכה זו, שלא נאמרה מפי ה' ומשה רבנו ברכה מעצמו אף בזה איכא בל תוסיף.

ונתן אליך אות או מופת (יג,ב) (אמרות חכמה)

אצל הגה"ק ה"נודע ביהודה" זצ"ל לא היה עניין הקמעות נחשב בעיניו. יום אחד באו אליו בזעקה, שייכמרו רחמיו על חולה מסוכן, שלא נמצאה לו עוד תרופה, ואין דבר שיכול להצילו אלא קמע. משראה הרב את ייאושם הרב, נתישב ה"נודע ביהודה" בדעתו, נכנס לחדר סמוך, נטל פיסת קלף חלק, עטפו בנייר, חתמו בחותם, ואמר להם: קמע זה יישא החולה על צווארו שלושים יום, ולאחר ל' יפתחו את הקלף, והיה אם נמחקו בו כל אותיות הכתב, ולא נותר כל זכר להן – סימן הוא, שהחולה יקום מחוליו. וכך עשו, ומשפתחו כעבור שלושים את הקמע, וראו שהקלף חלק, הייתה השמחה גדולה מאוד, ומרוב שמחה החלים החולה.

ועוד מספרים מעשה אחר, שלאחר שעמדו והפצירו בו, נתן ה"נודע ביהודה" קמע, ורשם בו את האותיות "פיל"ד" משהבריא החולה, ושאלו לאחר מכן לפרשן של האותיות הסתומות, השיב ה"נודע ביהודה" פתי יאמין לכל דבר.

**"אֲחֵרֵי ה' אֶל־לִקְיָכֶם תִּלְכּוּ וְאֹתוֹ תִּירָאוּ וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִּשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ
וְבוֹ תִּדְבָּקוּן" (יג,ה) (ברינה יקצורו עליו 166)**

"ובו תדבקון" - במידותיו תדבק וכלשון רש"י: "הדבק במידותיו". גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (סוטה יד). כלומר, כל הפרשה דנה בהכנעת הלב.

לעיתים מרגיש האדם, אם אקיים את ההלכה הזו - יגרם לי מכך הפסד גדול. אם אקצר את התפילה - אחסוך לעצמי זמן יקר. על כך קבעו רבותינו: 'ממצוות - לא מפסידים!' עשית מצווה - לא תפסיד מכך! הקב"ה בעצמו ידאג לך! כי לעולם לא הפסיד אדם מקיום מצווה, וגם אם נראה לנו הדבר כעת שהפסדנו ונפלנו - זה רק זמני, בסופו של דבר נראה עד כמה הרווחנו והיה משתלם לקיים את המצווה!

הנה ספור אמתי שקרה: בחור שלמד בישיבת חברון התחתן והקים משק, נולדו לו שתי בנות, לאחר מספר שנים חלתה האם ונפטרה, הילדה הגדולה טפלה בבית ובאחותה. לאחר זמן אביה חלה, אך ראשה היה טרוד בענייני שידוכים.

כשהייתה בת שלושים נפטר אביה, הייתה לה אחות בת 18, צנועה בעלת מעלות טובות, כשישבו שבעה על אביהם אמרה לעצמה: אני כבר בת 30, מי יסתכל עלי... אני רוצה שלאחותי יהיה רק טוב, את כל המשק אמכור, ובכסף שיתקבל אתן לה לקנות דירה, לאחותי שתוכל לבנות את חייה כראוי. חיכתה עד לסיום השלושים של האבא, ולהקמת המצבה, ואת התכנית תבצע מיד בסיום השלושים.

התקשר אליה היהודי מהמצבות ובקש ממנה להגיע לירושלים כדי לסגור את הנוסח של המצבה. היא אומרת לו אין לי מושג מה לכתוב... אומר לה האיש מהמצבות, אם את לא יודעת מה לכתוב, תבואי לבית העלמין תסתכלי במצבות, ותנסחי משהו... וכך היא מוצאת את עצמה, בלי אבא ובלי אימא, נוסעת לבדה בקו 400, יורדת בבנייני האומה, אך מה כותבים על המצבה? איני יודעת מה כותבים על המצבה? היא רואה בסמוך אליה קבוצת אברכים עולה למונית ורואה שאחד מהם שכת תיק. היא נגשת מהר למונית עם התיק, כדי ליידע אותם שאחד מהם שכת את התיק, אך המונית הספיקה לנסוע. היא החליטה לבדוק את תוכנו של התיק אולי תמצא טלפון או כתובת כדי להשיב את האבדה, היא מעלעלת בספרים ולא מוצאת כתובת או זיהוי, אבל רואה שישנם המון כתבים וחידושי תורה שאותו אברך שכת, חשבה אולי תשאיר את התיק כי אולי הם יחזרו אך היא חששה שאולי מישו שאינו שומר תורה ומצוות ייקח את התיק ויזרוק אותו, והרי אלו דברי וחידושי תורה, והחליטה לקחת אותו אתה לאיש המצבות ואחר כך היא תמשיך.

היא מגיעה להר המנוחות ומסתכלת במצבות כדי למצוא נוסח הולם, ואינה מוצאת, וחוזרת למשרד של המצבות והנה כשהיא מגיעה לשם היא רואה שם יהודי מכובד והדור בלבוש, נראה יהודי מורם, מעיף בה מבט ושואל אותה: "מה התיק הזה עושה אצלך?" משיבה לו: "מצאתי את התיק הזה היום בבנייני האומה". ביקש הוא ממנה: "תביאי לי את התיק להסתכל", ורואה שהתיק הזה מוכר לו, ואומר לב שזה התיק של הבן שלו. השיבה לו: "יופי, זיכית אותי במצוות" השבת אבדה", וביקש ממנה שתדון אותו לכף זכות כי הוא התייתם מאמו ובדיוק חזרנו ואני הגעתי לפה לכתוב נוסח למצבה אז הוא מבולבל",

"אם כבר כתבת נוסח למצבה, אז כתוב לי נוסח", אומרת לו, "אמר לה אם את רוצה אז תספרי לי קצת על אבא שלך ואז אנסח משהו". מספרת היא לו על אבא שלה, והפלא ופלא, הוא אומר לה זה החברותא שלי משיבת חברון, למדנו יחד בשיבה, אני מכיר אותך, וידעתי שיש לו שתי בנות, ושואל אותה: "איפה אתם בשבת?" "לבד בבית", עונה לו. "בשום פנים ואופן! אתם אצלי בשבת" אומר לה, ומיד עונה לו: "לא", "תשמעי, אני כותב את המצבה ואתן מגיעות אלי לשבת". ואכן אחרי מסע של שכנועים האחות הגדולה התרצתה, והאחיות הגיעו יחד להתארח בשבת.

מסתבר שהחברותא של אביהם, הוא אדון עשיר ומכובד, ויש לו בן מוצלח שנכנס למעגל השידוכים. החברותא רואה את הבת הצעירה מבין האחיות, ואינו יכול להתאפק מהמידות שלה, ופונה לאחות הבכורה ואמר לה: איני יכול לחשוב על משהו יותר טוב לבן שלי...". אומר לה "איך את מתכננת לקנות לה דירה?" והאחות הבכורה עונה לו: "אני אמכור את המשק ועם הכסף אקנה לה דירה ושהיא תסתדר בחיים". "ומה אתך?" שואל אותה, עונה לו, "הקב"ה יעזור לי". ואז הוא אומר לה "הוא כבר עזר!" שואלת אותו "איך הוא עזר?" עונה לה: "את הדירה לבת הקטנה אני נותן, והמשק יישאר אצלך!" ואכן השידוך הצליח לאין ערך והזוג התחתן במזל טוב.

אם נתבונן נראה, שאותה אחת ש"לא היה לה ראש" להתעסק בהשבת אבדה (הייתה בדרכה לבית העלמין וראשה היה טרוד באך לנסח את הכיתוב על המצבה...), היא החליטה לעשות את המצווה, ולבסוף ברוחב לבה והרצון לעזור לאחותה, הקב"ה בחן אותה ע"י 'טרדה' של להתעסק במצווה - היא לקחה את המצווה, והקב"ה שילם גם שילם - וזוהי פתיחות הלב!

"אחרי ה' א-לקיכם תלכו..." (יג, ה) (ח"ח - ה'אמרי אמת', ומתוך האור)

על פסוק זה שאל ה"חפץ חיים" את האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" (בכנסיה הגדולה הראשונה), שהנה לעיל (יא, ל) כתב רש"י: "אחרי דרך מבוא השמש" - כל מקום שנאמר 'אחרי' מופלג הוא, כלומר רחוק. אם כן, האם גם מה שנאמר "אחרי ה' א-לקיכם תלכו", הכוונה ללכת מרחוק?

ענה בעל ה"אמרי אמת": מי שמרגיש שהוא רחוק - סימן שהוא קרוב, ומי שמרגיש את עצמו קרוב - סימן שהוא רחוק....".

אם ישאלו שאלה בנושא דת, לאדם שהוא 'דתי בלב', שלא קרא ולא שנה בחייו צורת אמת, והקשר שלו ליהדות מסתכם בכך שהוא זוכר שלסבא שלו היה זקן ארוך... - הוא יענה מיד, ויכריע בכל נושא באופן מידי. ממה נובעת גישה זו? כי מיודעינו מרגיש את עצמו קרוב לקב"ה, ממילא אין לו בעיה לענות תשובות... אבל אם רב גדול ישאל את אותה השאלה, הוא יידרש למספר שעות כדי לענות! "הנושא לא פשוט" - הוא יאמר - "זו מחלוקת ראשונים...".

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל סיפר כי בזמן שה'חזון איש' עבר להתגורר בביתו (כיום ברחוב 'חזון איש') האזור כולו היה פרדס. ביתו של החזון איש עמד בודד, ולכן התקין ראש העיר עמוד תאורה בקרבת הבית. אמר ה'חזון איש' לרבי יעקב: "ראית מה שראש העיר גרשטנקורן עשה בשבילי? כשאני הולך בלילה ליד עמוד התאורה, אני רואה את הצל שלי. ככל שאני מתרחק מהאור - הצל שלי מתארך, וככל שאני מתקרב לאור - הצל שלי נעלם. מזה למדתי שכאשר אדם נמצא רחוק מהאור - הוא נראה גדול מאוד בעיני עצמו. כשהוא מתקרב לאור - הוא נעשה קטן יותר, וכאשר הוא מתחת לאור - לא רואים אותו כלל...!"

ובערת הרע מקרבך (יג, ו)

משכיל אחד התרברב לפני הגאון בעל ה'חתם סופר' שהוא הספיק בחייו לעבור על כל העבירות שבתורה מלבד האיסור של 'מאבד עצמו לדעת'. 'השיב הגאון כסיל כאיוולתו: עבירה זו אין בידך לעבור, שהרי אם תאבד את עצמך לדעת, בסה"כ תקיים בכך את מצות התורה "ובערת הרע מקרבך..."

"בנים את לה' א-לקיכם לא תתגודדו". (י"ד, א) (פניני תורה וחסידות עלון 228)

הגאון הרב צבי קינטסליכער זצ"ל אבד"ק סעבען, היה לפני המלחמה הרב של בית הכנסת בעירנו הערמענשטאט והיות שהיה אז זמן מלחמה היה הרבה פעמים שקבוצות אנשים דברו נייע"ס (חדשות) בבית הכנסת, קם הרב קינטסליכער ואמר לפנייהם דברי מוסר, ותוך הדברים סיפר שפעם שאל גלח (כומר) להרבי ר' יהונתן אייבשיץ הרי אפילו האומות העולם בבית תפלתם עומדים באימה וביראה ואמאי בתי כנסיות של בני ישראל רועשים וגועשים, ענה לו ר' יהונתן אתם באים לפני אדון הכל כעבד לפני רבו ולכן עמידתכם הוא כעבד לפני המלך, אבל אנו הרי אנחנו בנים למקום ולכן עמידתנו הוא כבן לפני אביו.

ואמר הרב קינטסליכער ז"ל שזה רק ללימוד זכות על ישראל, אבל באמת צריך לעמוד לפני הבורא ב"ה באימה וביראה. ובזה פירש הפסוק "בנים את לה' א-לקיכם" ועם כל זה "לא תתגודדו" בבית הכנסת, וכדרשת חז"ל על זה, לא תעשו אגודות אגודות (יבמות י ג:).

"ואת החזיר טמא הוא לכם" (יד, ח)

שאלו לדעתו של הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל על חיבורו של משכיל אחד, שהיה בצעירותו בהיכלי התורה ולאחר מכן פרק עול ופרץ גדרי התורה. היו שסברו כי יש באותו חיבור חלקים טובים הראויים לבוא בקהל, ומשאלו את דעת הנצי"ב על כך, השיב לשואלים בסיפור:

מעשה היה באיש עשיר ונכבד, ולו בת יחידה, מלומדת וצנועה. יום אחד חלתה הבת במחלה קשה. נראה היה שהיא חולה בשחפת. הרופאים שהובילו אל מיטתה הגיעו לידי מסקנה ברורה, כי העצה והתרופה היחידה למחלתה היא שתאכל בשר חזיר. רק בשר זה יוכל להבריא את גופה ולהחלימה, אמרו. כאשר שמעה את דבר הרופאים, אחת הייתה דעתה – תמות ולא תאכל בשר חזיר. חלפו ימים, ומצבה של הבת הורע. האב, בגודל צערו, פנה אל הרב בבקשה שימצא דרך לשכנע את בתו החולה לשנות את החלטתה. הרב הטריח עצמו אל מיטת החולה, ובדברי שכנוע ממושכים הבהיר לה את דעת רבותינו, שדרשו: "אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ולא שימות בהם" (יומא פה), ומכיוון שהדבר נוגע לפיקוח נפש, הכל נדחה מפניו. מששמעה החולה את דברי הרב, קיבלה עליה לשמוע לקול הרופאים, רק תנאי התנתה, מכיוון שכך נגזר עליה, מבקשת היא שאת החזיר ישחטו כדת וכדין, על פי כל הלכות שחיטה. ואכן, מילאו את בקשתה. והנה, לאחר השחיטה ובדיקת הריאות נמצאה שאלה בריאה. סירבה הבת לאכול מן הבשר עד שהרב יפסוק את פסקו. שיגרו את הריאה אל הרב. הוא התבונן בה שעה ארוכה אך סירב לפצות את פיו. לאחר ששאלוהו עוד ועוד, אמר להם הרב: "איני יודע כיצד להשיב לכם. יכול אני לומר לכם, שאם הייתה שאלה זו בבהמה טהורה, כי אז הייתי עונה מיד ומשיב 'כשר, כשר'. אך עתה, כאשר מדובר בחזיר, איך אוכל להוציא מפי עליו את המילה 'כשר'... והנמשל – מובן מאליו..."

כל צפור טהורה תאכלו, וזה אשר לא תאכלו מהם הנשר והפרס והעזניה והראה ואת האיה והדיה למינה. (י"ד, י"א) (באור החיים, גליון 403)

בתוך העופות טמאים נחשב גם עוף ששמו "ראה", ועל העוף הזה אומרים חז"ל (מס' חולין) למה נקרא שמה ראה, מפני שרואה למרחוק, עומדת בבבל ורואה נבלות בא"י. וקשה, אם לעוף כזה יש ראייה כל כך טובה שמבטה מגיעה מבבל לא"י, למה נחשב בין עופות טמאים, אלא תירץ הרה"ק מקוצק זי"ע - עוף שרואה רק נבילות - סימן שהיא טמאה.

באותו דרך יש הסבר נאה לכך - שבשריפת חמץ מכניסים לתוך השריפה גם את הכף והנוצה והנר שבדקו איתם אמש את החמץ, ונשאלת השאלה למה, הניחא הכף והנוצה, מובן הטעם שהם נשרפים, כי הם ממש נגעו ונדבקו בחמץ, אך מדוע צריכים גם לשרוף את הנר, הרי הנר לא נגע בחמץ, הנר הרי רק האיר לראות ולחפש במקומות שאפשר שנמצאים שם חמץ, ולפ"ד ניחא: כי נר שמחפש ועוזר למצוא 'חמץ', דינו בשריפה.

"ואת בת היענה" (י"ד, ט"ו) (וקראת לשבת עונג)

סיפר יהודי מן העיר לאודו' שבהיותו בחור צעיר בזמן מלחמת העולם הראשונה היו נערים רבים בעירו עוסקים במסחר וביקש גם הוא לשלוח יד בעסק כל שהוא, אולם אביו התנגד לכך בכל תוקף. באותם ימים שהם בעירם ה"חפץ חיים" על כן החליטו הנער ואביו לעלות אל הרב ולשאול את פיו הקדוש בעניין זה. עלו השניים והציעו את טענותיהם לפני רבן של ישראל. האב טען כי הוא חושש שבעקבות המסחר ירד בנו ברוחניות ולעומתו טען הבן כי גם אביו סוחר ומאומה לא אירע לו מכך... שמע ה"חפץ חיים" את טענותיהם ואמר:

מצאנו בעל חיים אחד המוזכר בתנ"ך אכזרי! בעל חיים הזה הוא בת היענה עליה נכתב באיכה: "בת עמי לאכזר כיענים במדבר". ואיזו אכזריות מצאנו בבת יענה? שאל ה"חפץ חיים" אלא - תירץ ה"חפץ חיים" - בת היענה מטבעה היא אוכלת ומעכלת הכל ואפילו זכוכית! אלא שהיא בטוחה שגם גוזליה הרכים יכולים לעכל זכוכית כמותה לכן היא נותנת להם לאכול ממנה ואין היא שמה על ליבה שהדבר מזיק להם וגורם למותם!... כן הדבר גם בעניין המסחר - סיים ה"חפץ חיים": אביך אמנם עוסק במסחר אלא שהוא יכול לעכל את אורחות השוק ואין הדבר משפיע עליו לרעה כלל ואילו אתה עדיין צעיר ורך בשנים ועליך הדבר ישפיע גם ישפיע על כן שוב אל בית המדרש ללמוד תורה וייטב לך!...

עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה (יד כב) (הרב נתי)

על הפסוק הנ"ל, יש מאמר חז"ל ידוע: א"ר יוחנן, מאי דכתיב עשר תעשר? עשר בשביל שתתעשר. (תענית ט.)

לפי הפירוש הזה, התורה מבטיח גמול גשמי לאלו שנותנים צדקה. 'עשר בשביל שתתעשר', המובן הוא: שאם אחד נותן צדקה מכספו, זה יחזור אליו בכפל כפליים. נותן הצדקה עלול לחשוב שהוא מריק את כספו על ידי נתינת צדקה. וע"ז אומרת לנו התורה שלהיפך - הוא יקבל הרבה יותר.

יש סיפור נפלא מהמגיד ממזריטש: איש עשיר פעם בא לבקר את רבי דוב באר, המגיד ממזריטש, התלמיד המפורסם ויורש של הבעל שם טוב. במשך השיחה, המגיד שאל את האורח מה הוא אוכל כל יום. האיש אמר לו שהוא אוכל לחם עם מלח ומים. המגיד גער בו ואמר לו שהוא חייב לאכול בשר ויין כמתאים למעמדו כאיש עשיר. כשסיים השיחה והאורח עזב, התלמידים המבולבלים שאלו את המגיד, "מדוע הרבי התעקש על הדיאטה העשירה הזו? מה רע אם האיש העשיר מסרב להתענג בגשמיות של עולם הזה?" השיב המגיד: "אם האיש העשיר הזה אוכל בשר ושותה יין, כאשר איש עני יאמר לו שהוא במצב קשה מאד, הוא יבין שהאיש העני יצטרך לפחות מספיק כסף ללחם ולמים. אבל אם האיש העשיר עצמו מתקיים בלחם ובמים, הוא יתעקש שהעני יוכל לשרוד על אבנים!"

אינני יודע מה רבי שלמה זצ"ל אכל או לא אכל. אבל מה שבטוח הוא הבין את המצוקה שכל איש עני, ונתן להם בכל ליבו, עד הגרוש האחרון!

"עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת נְרָעָךְ... (יד, כב) (ברינה יקצורו עליון 166)

שני אחוזים מתנובת השדה צריך בעליו לתת לכהן. אח"כ 10% אחוזים ללוי. אח"כ 10% נוספים למעשר שני או למעשר עני. דהיינו, 22% עליו להוציא עוד לפני שהתחיל לחשב את הרווחים שהניבה לו שדה... בנוסף, עליו להשאיר לקט, שכחה ופאה, ובל נשכח כי פעם בשבע שנים - כל הפרות הפקר! מצינו למדים כי מעל לעשרים אחוזים מהיבול, ניתנים ע"י בעלי השדה לפני הוא מתחיל להרוויח משהו מכל עמלו...

ומי שאינו חקלאי, אלא איש עסקים, גם עליו מוטלת החובה לתת: ראשית מחויב הוא במעשר כספים, וכן עליו לתת צדקה ביד רחבה. ומי שחייב לו כסף - באה שמיטת כספים ומבטלת את החוב... ואדם תוהה: איך אפשר לחיות כך?!

אומרת התורה: תן צדקה, וכמה שתיתן - הנתינה תביא לך מזל.

"עשר" (חלק בעשר) את המילה "תעשר":

עשירית של האות ת' יוצאת האות מ'.

עשירית של האות ע' יוצאת האות ז'.

עשירית של האות ש' יוצאת האות ל'.

עשירית של האות ר' יוצאת האות ק'.

קיבלנו: "מזלך". המעשר - הוא מזלו והצלחתו של האדם.

וכתב בספר 'שלטי הגבורים' שה' חישב את כמות התבואה בכל שנה, וכן את מספר הכוהנים, הלויים, והעניים, שאם כולם יפרישו כפי התורה, יספיק לכולם.

"עשר תעשר"

בעיירה אחת בארצות הברית חי רוכל אחד ירא שמיים שהיה נזהר מאוד במצוות מעשר כספים. אמור נא לי - שאל אותו רב העיירה - מנין לך הזהירות הגדולה במצוות מעשר כספים? בצעירותי - סיפר הרוכל - הייתי סוחר שוורים ברוסיה ואת מעשרותי הייתי נותן למלמד התינוקות שבעיירתי שהיה ת"ח מופלג וירא שמים והיה עני מרוד.

פעם אחת זימן ה' לי עסקת שוורים גדולה מאוד בה הרווחתי ממון רב. כהרגלי לקחתי את כספי המעשר ונתתי למלמד. להפתעתי סירב המלמד לקבל את הכסף ואמר כי סכום זה הוא גדול הרבה יותר ממה שנצרך לו לפרנסתו!... ומה אעשה? שאלתי את המלמד. בכיתי - אמר המלמד - יש שני ילדים מוכשרים שנראה לי כי אם ישלחו אותם ללמוד בישיבה מפורסמת יגדלו בתורה לגאון ולתפארת אלא שהוריהם עניים מרודים ואין ידם משגת להוצאות הדרך על כן עצתי לך שתיקח את הכסף ותשלח אותם ללמוד תורה. שמע סוחר השוורים כעצת המלמד ועשה כדבריו. שני ילדים אלה נסעו לישיבה ולימים התפרסמו בעולם כרבי משה פיינשטיין זצוק"ל ורבי יעקב קמינצקי זצוק"ל!

"עשר תעשר את כל תבואת זרעך, היוצא השדה שנה שנה ... וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו, כי רחק ממך המקום אשר יבחר ה' א-לוקיך לשום שמו שם ... וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' א-לוקיך בו." (אפריון שלמה, גיליון 262)

תגידו, צפת זה רחוק? תלוי איפה אני נמצא ... אז צפת לא רחוקה. אלא אני, שנמצא בירושלים, רחוק מצפת. מה שייך להגיד "כי ירחק ממך המקום"? המקום לא מרחק, זה בני האדם שמרחקים מן המקום! ירושלים נשארת במקומה, היא לא מתרחקת מאף אחד ...

אומר 'ערוגות הבושם': אדם עושה כל השנה מעשים טובים, מגיע ראש חודש אלול, שואלים אותו: נו, איך המעשים? מה אני אגיד לך, אני לא יכול לומר שאני מ-ל"ו צדיקים ... גם ב-ל"ז לא בטוח שאני נכנס ... אבל להגיד לך שהמצב קשה...? לא! בסה"כ כל השנה התפללתי, הנחתי תפילין, עשיתי נטילת ידיים וברכתי ברכת המזון... המצב לא רע."

אבל אם אדם מתחיל לפשפש במעשיו, ולברור מה מעשים טובים ומה מעשים רעים, ואחר כך הוא כבר מגיע לשלב המשמוש ... אז גם במעשים הטובים הוא בורר מה היה לשם שמיים

ומה לשם כבוד וממון. כמה גאוה ליותה כל מעשה שהוא עשה ... ואז אדם רואה את כל הנגיעות האישיות במעשה המצוות שלו. והוא מבין שהלוואי והיה לו אחוז אחד לשם שמיים... אחד בלבד! טוב, ומתי עושים את חשבון הנפש הזה? עכשיו, בחודש אלול! אומרת התורה: "עשר תעשר", הגיע הזמן לעשות מעשר ... איך לעשר? אם תעשר את ה-'רע', יצא לך 'זך'. ומה לעשר? "את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה" "את כל המעשים הרעים שעשית כל השנה, זה הזמן לעשר אותם ולהוציא מהם את הזך!"

וכי ירבה ממך הדרך לא תוכל שאתו "ואם תאמר, מה אתה בא אלי עכשיו בסוף הקיץ?! אני עוד לא התייבשתי מהים... תבוא עוד חודשיים בחורף נדבר". כי ירחק ממך המקום" – זה פשוט לא מתאים לך עכשיו ... אז "וצרת הכסף", אתה צריך ליצור אצל עצמך כיסופים! אם זה קשה לך, זה לא מספיק חשוב בשבילך. אם היו מבקשים ממך לזחול על ארבע עד לדלת" ... אני לא יכול, כואבות לי הברכיים. "אבל יש שם 100 שקל... " זה לא עניין של כסף, הברכיים שלי...". "ואם יהיה שם 20,000 שקל... "רק תגיד איפה. "! מה קרה? זה עניין של כיסופים. אתה צריך ליצור מוטיבציה! ואז, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה'!".

"וצרת הכסף בידך" (פרק יז-כה) (מסביב לשולחן, פרשת ראה)

מהו ההבדל בין עני לאביון?

על הפס': "אפס כי לא יהיה בך אביון" (ט"ו ד') כותב רש"י: ולהלן הוא אומר (פסוק י"א) "כי לא יחדל אביון", אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום - אביונים בכם. מה יש בימינו יותר – עניים או אביונים? בעזרת השם ובעזרת הביטוח הלאומי ובסיוע של גומלי חסדים אין בינינו הרבה עניים, אך לצערנו יש ויש אביונים; כפי שרש"י ממשיך: אביון דל מעני, ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר. ולפי זה כל מי שאינו שמח בחלקו ומתאוה לביתו/למכוניתו/לעשרו של חברו, נחשב הוא בעיני התורה לאביון, כי יש לו תאבון של רעבתן שלעולם לא ישבע... מי שיש לו 'רב' – הרבה, כמו עשו ("יש לי רב" – בר'), מרגיש שהוא במרוץ להשיג ולקנות עוד ועוד, יחיה כל חייו חיים מתסכלים ומתישים וירוצן כל חייו כדי להרבות את הונו, אך מי שיש לו 'כל' כמו יעקב, יחיה חיים שלווים ומאושרים, חיים של 'עשיר' אמתי, שהרי הוא מסתפק במועט ושמח בחלקו. וכבר הבטחנו הקב"ה בפרשה: "לא תחסר כל בה!"

"כי יהיה בך אביון מאחד אחיך וגו'" (טו, ז)

פעם אחת, ערך נפוליון קיסר צרפת, ביקור פתע במחנה אימונים גדול, לרגל תרגיל צבאי שעמד להיערך במקום, בהשתתפותם של מאות חיילים רגליים ופרשים. הייתה זו שעת בוקר

מוקדמת מאד, והמפקד הממונה על התרגיל עדיין נם את שנתו ... מאות החיילים נעמדו בשורות מתוחות לכבודו של הקיסר האדיר, והמתינו בדריכות למוצא פיו. חיילים! רעם הקיסר - בקולו אם יש בכם אחד שיודע לנהל את התרגיל במקומו - של המפקד, שיצעד שני צעדים קדימה. אחד החיילים צעד והתקדם שני צעדים. אתה יודע לנהל תרגיל צבאי כה רחב ? שאל הקיסר. אכן כן! הצדיע החייל. אם כך פקד הקיסר - - התחל בתרגיל.

החייל המאומן להפליא שלט היטב במאות החיילים והפרשים, והתרגיל התנהל למופת לשביעות רצונו של הקיסר שצפה בו מגבעה הסמוכה. כאשר הסתיים התרגיל, הגיע המפקד שהיה אמור לפקד עליו, עיניו היו עדיין עם קורי שינה... העמיד הקיסר את המפקד והחייל זה לצד זה ושאל את המפקד: אמור לי, כמה אתה מרוויח מקופת הצבא בכל שבוע ? מאתיים וחמישים רובל! השיב המפקד. ואתה, חייל! שאל הקיסר כמה אתה מרוויח - מקופת הצבא בכל שבוע? עשרים רובל השיב החייל. - שומע אתה, רעם הקיסר בקולו על המפקד כמה אתה - - עולה לי בכל שבוע, וכמה החייל הפשוט עולה לי בכל שבוע? ומה יש לי ממך שאין לי ממנו?!

מעשה זה, היה נוהג לספר תמיד רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל ה"חפץ חיים", והיה מסיים ואומר: כך בדיוק שואל אותנו הבורא יתברך: כמה אנחנו כביכול "עולים" לו לשבוע, כאשר הוא מספק לנו את כל מחסורנו, וכמה "עולה" לו אחר שהוא עני ואביון? ... ואם אנו "עולים יותר", מה תועלת יש לקדוש ברוך הוא מאתנו יותר מאותו אביון. אם הקב"ה "משקיע" בנו יותר -סיים ה"חפץ חיים" עלינו לדאוג ש"יצא" לו מאתנו יותר.

"כי יהיה בך אביון מאחד אחיך" (טו, ז) (אור החיים)

העניים הם המיוחדים בעם ישראל, ולא יזלזל בהם מחמת עניותם. ואדרבה, ה' יתברך עשה את העני, עני, כדי לזכות אחרים במצות צדקה ולהציל את הנותנים מדינה של גיהנום. ומרמזת התורה 'כי יהיה בך אביון' עליך לדעת כי הוא 'מאחד אחיך' מהמיוחדים שבאחיך, מחשובי כלל ישראל, שהקדוש ברוך הוא ייעד אותם לסבול, בשביל לכפר על עוונות ישראל, ולכן אין לך לזלזל בהם חס ושלום, אלא אדרבה לרומם ולנשאם בכל האפשר.

לא תאמץ את לבבך ולא תקפוצ את ידך... כי פתוח תפתח את ידך לו (טו, ז)

הנה ידוע שישנן קדימויות בעשיית מצות הצדקה וכל אחת קודמת לרעותה. וכמו שפסק הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"ז הי"ג) להלכה: "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך וגו' דרשינן... ועניי ביתו קודמין לעניי עירו דכתיב בתר לאחיך, לענייך, דהיינו עניי ביתו ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, כדכתיב אח"כ ולאביונך בארצך - דהיינו עניי עירו ועניי ארץ ישראל קודמין

ליושבי חוצה לארץ, דכתיב בסיפיה דקרא דכי יהיה בך אביון וגו' בארצך דהיינו ארץ ישראל, ואח"כ כתיב אשר ה' אלוקיך נותן לך לרבות כל מקום", וכו'.

מרן ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע אומר: בכף ידו של אדם אין כל האצבעות שוות. יש אחת מהן הגדולה מרעותה וארוכה יותר, ואחת קצרה יותר. כל זה ניכר דווקא כשהאדם פותח את כף ידו ולא קומץ אצבעותיו לאגרוף. כי בשעת הקמיצה – כל האצבעות נראות שוות מבחוץ ואין הבדל ניכר ביניהן. זהו שמזהירה כאן התורה, בדרך רמז: "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך", ותגיד: כל העניים שווים כאותה יד קמוצה, ולכן את מעשרותיי ונדבתי אחלק לכולם בשווה, ואין דיני קדימה לאחים או קרובי משפחה. אלא: "פתוח תפתח את ידך לו" – ולכל עני תן כפי הראוי לו מדיני הקדימה שנתנה לך התורה. ודפח"ח.

כי פתוח תפתח את ידך לו וגו' די מחסורו אשר יחסר לו (ט"ו-ח')

מסופר על המגיד מדובנא זי"ע"א, שנזדמן פעם לביתו של גביר אחד שהיה גם למדן גדול וקובע עתים לתורה, וביקש ממנו נדבה למטרה חשובה, כדרכו בקודש השמיע המגיד מדובנא כמה דברים על מצות צדקה וגם בעל הבית ענה אחריו בדברי תורה מאלפים על מצווה זו, אך את כיסו לא פתח כלל. ראה המגיד מדובנא שהם מאריכים בדברי תורה ואינם מגיעים ל"תכלית" הביקור, פנה אל הגביר ואמר: אספר לך סיפור ומשל למה הדבר דומה: מעשה במדינה רחוקה ונידחת שהתושבים לא ידעו כלל על מציאות הבצל, עד שנזדמן לשם עני נודד שהביא באמתחתו מעט בצלים לעצמו, כיון שראו אנשי המקום את הירק החדש שמחו בו מאד, ונתנו לנווד ממון רב תמורתו, אחר כך זרעו את הבצלים בגינותיהם ומאז והלאה צמחו שם בצלים בשפע רב, שמע קבצן אחר מה שארע לחברו באותה מדינה רחוקה, שם אפוא בילקוטו חבילת שומים ובא למקום ההוא מתוך תקווה שיזכה כחברו בממון רב תמורת השומים, אנשי המקום שמחו על השומים שבידי האיש והחליטו לשלם לו תמורת השומים בדבר היקר ביותר שהיה להם "בחבילת בצלים".

המגיד מדובנא הפסיק לרגע את שטף דבריו ואחר כך קרא בהתרגשות ואמר: גם אתה הגביר הגדול בעיירה זו מעניק לי "בצלים תמורת שומים", שעה ארוכה הנו מסובים כאן ואתה משמיע לי בלא הפסק חידושי תורה כנגד חידושי תורה שלי, ואילו בתורה נאמר "פתוח תפתח את ידך לו די מחסורו אשר יחסר לו" ולי חסר עתה כסף למטרה החשובה שלשמה באתי אליך.

ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ד' והיה בך חטא: נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' א-לקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך (טו, ט-י)

בזה מפרש בספר צמח דוד את הפסוק "ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון" – הכוונה שאפי' שהוא אביון במצוות, וזה כוונת המשך הכתוב "ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו" היינו מחמת שתחשיבהו ל'רעה' דהיינו לעני רע ומתחזה, ויעלה בדעתך שלא לתת לו עד כי יזדמן לפניך עני הגון, "וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא" היינו כי יפשטו ג"כ אחר מעשיך אם ראוי אתה לפי מעשיך להשפיע לך די מחסורך, אולי ימצא גם בך חטא ותגרום לך לקלקל ח"ו השפע.

נתן תתן ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל דבר זה יברכך ה' אלקיך (טו, י.) (משנה שכיר)

י"ל בהקדם מה ששמעתי בשם הרב הצדיק הקדוש ר' יצחק מאיר מזינקוב בנו של רבן של ישראל בעל אוהב ישראל מאפטא שנזדמן פעם אחת עם הרב הקדוש מרוז'ין זצ"ל במקום אחד, ביקש ממנו הרב הק' ר' יצחק מאיר ז"ל שיתפלל בעדו שיזכהו השם שיוכל לקיים מצות צדקה ולא יעבור על "ולא ירע לבבך בתתך לו", והרב הק' מרוז'ין ז"ל התפלל מאד הייתכן וחס' לי לזרעא דאבא בעל אוהב ישראל לעבור על זה, והשיב לו הרב ר' יצחק מאיר ז"ל כוונתו היה, לפעמים בא אצלו עני השופך לבו אליו והי' נצרך לד' מאות זהובים ואין בידי רק ב' מאות, ועל זה ירע לבי מאד מדוע אין כל הד' שנצרך לאותו האיש, עכ"ל.

היוצא לנו מזה דיש שני מיני ירע הלב, א' בבחינה הרעה על שהוכרח ליתן לעני דבר מה, והב' היא ממידת טובו הגדולה שרצונו הי' ליתן לו יותר רק אין לו, ועל זה הרע לו על מה שאין לו ליתן. והחילוק בין הני שני מינים הוא, דהראשון הרע לו על מה שנותן, והשני הרע לו על מה שאינו נותן והוא מצטער עצמו על זה, ועל דרך שכתב השלה"ק (פר' תרומה) דבמשכן לא הי' מספיק הכסף והזהב שהי' ביד ישראל לבניין הבית ולכליו, רק שבשביל הצער הזה שהי' בנדבת לבו במה שאינו בידם ליתן יותר, שלח הקדוש ברוך הוא ברכה במה שהביאו עכ"ד, וא"כ י"ל גם בנתינת הצדקה הוא כן, אם יצטערו על מה שאין יכולים ליתן יותר, אז יברכם השם שיכלו ליתן כל המצטרך לעני. וזה שאמר הפסוק "נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו", היינו שמכלל הן אתה שומע לאו, היינו שלא על זה ירע לבבך על מה שאתה נותן לו, רק על זה ירע לבבך על מה שלא תתן לו, ושפיר מדייק האי בתתך לו, לרמז דדוקא ע"ז לא ירע לבבך ובא לאפוקי דאבל על מה שלא תתן לו שפיר ירע לבבך, כי בגלל דבר זה היינו דעל ידי מה שתצטער שאין אתה יכול ליתן לו יותר יברכך ה', וכמו שהי' בנדבת המשכן, וא"ש בס"ד. והשי"ת יברכנו וישפיענו בשפע ברכה וחיים עד בלי די אכי"ר.

נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו (טו, י) (הרב זליג ברנשטיין)

שלוש נתינות הוזכרו בפסוק זה והם מתחלקות לשני אופנים של נתינת צדקה.

האופן האחד המובחר, הוא בנתינה לקופה של צדקה. העני אינו מתבייש ואילו הנותן אינו יודע למי נתן נתינה זו כפולה היא, מבעל הבית לגבאי הצדקה ומהגבאי לעני. אך זאת בתנאי שהגבאי נאמן למלא שליחותו, כמו רבי חנינה בן תרדיון (ע"ז יח.) אבל אם אין הגבאי נאמן עדיפה כמובן האפשרות השנייה. לתת ליד העני בעצמו אלה שיש חילוק בין שתי הנתינות. כאשר נותנים לקופה של צדקה אין קפידה באופן הנתינה אם זה בעין יפה או רעה, כי בסופו של דבר אין העני רואה את הנותן, משא"כ בנתינה ישירה מיד הנותן לעני, יש להישמר ולהיזהר לתת בעין יפה ועל שני סוגי נתינות אלו הזהירה התורה: "נתון תתן לו" זו הנתינה לגבאי הצדקה שהוא הנותן לעני. אבל אם אי אפשר לסמוך על הגבאי הצדקה, אזי מצווה התורה לתת לעני עצמו, אלא שעל נתינה זו מזהירה התורה: "ולא ירע לבבך בתתך לו" כאשר אתה עצמך הנותן, היזהר לתת בעין יפה ובפנים שוחקות.

"נתון תתן" (טו, י) (אגעדאנק על הפרשה, גליון 7)

בעניין הזה מסופר (מובא ב"אוצרות התורה"): פעם ישב האדמו"ר רבי מנחם מנדל מרימנוב זצ"ל עם תלמידיו ועסק בתורה נכנס לפתע עני לבוש בלואי סחבות וכל כולו מעורר חמלה הוציא רבי מנחם מנדל דינר זהב מכיסו ונתנו לעני שמח העני על המתנה ההגונה שקיבל והלך לדרכו. והנה כאשר הלך אותו עני חשב רבי מנחם מנדל לעצמו, הרי מה שנתתי לו את הדינר היה מתוך שנכמרו רחמי עליו ולא לשם מצות הצדקה כפי שציוונו השי"ת שלח מיד לקרוא לעני כאשר שמע העני כי האדמו"ר ביקש להחזירו נבהל ונחרד שמא התחרט האדמו"ר על מה שנתן שמא טעות הייתה בידו והתכוון ליתן רק דינר שלכסף. כשהגיע העני הוציא רבי מנחם מכיסו דינר זהב נוסף ונתנו לעני לשם מצות צדקה כמובן שמח העני מאד הוא אזור עוז ושאל את הרבי אם כך היה ברצונו לתת שני דינרי זהב מדוע לא נתנם מתחילה וגרם לו ל"בהלת שווא"? השיב האדמו"ר למדתי מהפסוק בפרשת ראה שכך עלי לעשות "נתון תתן לו" מדוע כפלה התורה לשון נתינתו אלא ללמדנו שאם נתן לעני בפעם הראשונה מתוך רחמנות עליו לחזור ולתת נתינה נוספת לשם מצווה לתת באופן "שלא ירע לבבך בתתך לו" כלומר לא מתוך צער הלב על המצב של העני אלא לשם מצות הצדקה.

"נתון תתן" (טו, י) (ברינה יקצורו עליון 166)

לבד ממעלתה הגדולה של מצות הצדקה והשכר הרב הצפון לנותניה לעתיד לבוא, הרי היא משמשת כסגולה הבטוחה ביותר, אשר תביא על האדם שפע וברכה בכל העניינים.

ה"חפץ חיים" כותב ב"אהבת חסד", שאנשים רבים בעולם מחפשים סגולות על מנת להיוושע ולהיפקד בזרע של קיימא, ואינם מתעסקים עם הדבר הפשוט ביותר והבטוח ביותר - מצוות הצדקה. בספר "שם עולם" הוא מספר בהקשר לכך מעשה נורא שראה בעיניו: לאדם אחד היו כמה בנים וכולם מתו בצעירותם, בא אותו אדם לפני חכם אחד, בבקשה שייתן לו עצה וסגולה לעניין זה (מסתבר, שאותו חכם היה החפץ חיים עצמו, אולם הוא לא כתב זאת מחמת ענוה) השיב לו אותו חכם: "אינני יודע סגולות, אך מייעץ אני לך שתקיים גמ"ח קבוע, וייתן ה' שבזכות מידת החסד שתנהג עם הבריות יתחסד עמך ה' יתברך וייתן לך בנים".

אותו אדם שמע לעצתו והקים גמ"ח קבוע, כשהוא מלווה תמורת משכון, כל מה שהיה בו צורך. לצורך הקמת הגמ"ח לאורך ימים ושנים קבע תקנות מספר, אותן רשם בפנקס, וביניהן תקנה, שאחת לשלש שנים, בפרשת משפטים, בה קוראים "אם כסף תלוה את עמי" יתאספו כולם ויערכו סעודה, שתהווה חיזוק לעניין זה.

שלוש שנים חלפו, והנה זכה האיש לחבוק בן, ובאורח פלא הברית שלו נערכה בדיוק באותו יום בו קבע את זמן הסעודה... הוא המשיך לעסוק במצווה זו, ביתר שאת, וברבות השנים נולדו לו עוד כמה וכמה בנים. אולם, כחלוף שנים כה רבות החל לשכוח את טובתו של הקב"ה, והוא הגיע אל החכם, כשבקשה בפיו, היות והוא טרוד בעניינים שונים והגמ"ח הולך וגדל, הוא מבקש שימנו אדם אחר תחתיו. תחילה סרב החכם ואמר שאיש לא יצליח להנהיג את הגמ"ח בצורה הטובה בה עושה הוא את המלאכה. אולם, כעבור שנים, כשהרבה להפציר בחכם, הוכרח החכם לעשות כדבריו, ובחרו אדם אחר לעסוק במצווה גדולה זו.

המינוי המחודש נעשה בתחילת הלילה, והנה, עם בוקר בא האיש לבית הרב כולו שבור ורצוף וסיפר לו כי באותו לילה נפטר לו אחד מילדיו ונחנק למוות, ומבקש הוא לשוב ולנהל את הגמ"ח כבראשונה.

נראה בעליל, אפוא, שבזכות מצות החסד זכה ונולדו לו בנים, ועם הסתלקותה של מידת החסד, החלה מיד מידת הדין להתגבר עליו והזיקו.

זכותה של הצדקה עומדת לנותנים להצילם מכל רע, ולהעביר את רוע גזר דינם, אף שלא כדרך הטבע.

נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' א-לקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך (טו, י) (אגעדאנק על הפרשה גליון 7)

הגמ' אומרת במסכת גיטין דף (ז, א) שבאם רואה אדם שמזונותיו מצומצמים שיעשה יותר צדקה ועי"ז יתרבו נכסיו, וכל שכן כשנכסיו מרובין שמחויב לעסוק הרבה בצדקה. אבל האדם אומר: עכשיו המצב קשה אני לא נותן כעת, וכשיהיה לי אני ייתן הרבה בעז"ה.

מספרים שפעם היה כפרי שאירס את בתו לבחור בן תורה. שמע הכפרי על מנהג שנותנים ש"ס לחתן, בירר היכן ניתן לקנות, וירד העירה, לקנות את הש"ס ולשלחו אל החתן, ואכן קנה ש"ס 'עוז והדר' של 'מתיבתא' עבה מאוד, כשרצה לשלוח את הש"ס, נכנס לבית הדואר בעיר, ניגש אל הפקיד וקנה 'בול' בשקל אחד! לקח את הבול והדביק על הקופסא, רשם לכבוד החתן היקר ברח' זה וזה, ו...נותן לפקיד "תשלח לי את זה" ורוצה ללכת. אומר הפקיד, רק רגע, שם את זה על המשקל ואומר לו אדוני צריך להוסיף בולים, שואל הכפרי, למה, אומר הפקיד "כי זה כבד וזה שוקל הרבה" ואתה שמת רק בול אחד של שקל, אומר לו הכפרי "תגיד הכל בסדר? ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר! מה אתה אומר? החבילה כבידה? נו, אם נוסיף בולים יהיה עוד יותר כבד!..."

אומר הקב"ה, אתה רוצה שהכסף יגיע? תדביק בולים! תן לעניים! "כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' א-לקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך!" ומה אומר האדם? עכשיו קשה, עכשיו החבילה כבידה ואם אני ייתן כסף לצדקה הרי החבילה תהיה יותר כבידה!.

נא לא נהיה כאותו כפרי נבער...

"נתון תתן" (טו, י) (פרפראות ראה)

מספרים שתלמיד חכם אחד בא אצל האור החיים הקדוש וביקש ממנו שיעזור לו כי מצבו קשה בפרנסה, אמר לו האור החיים אם יגיד לו איפה כתוב בתורה מ-א עד-ת שתי אותיות זהות אחת על יד השנייה ייתן לו כסף, ענה לו שכל א'-ב' יש חוץ מאות ע', א' מקללך אאר, ב' בביתך, ג' לגגך, ד' לדו, ה' במקום ההוא, ו' ווי העמודים, ז' מזזות, ח' חח, ט' טטפות, י' חיים, כ' ככל, ל' וללוי אמר, מ' ממלכת כהנים, נ' ושננתם, ס' רעמסס, פ' חופף, צ' חצצרות, ק' מחוקק, ר' וימררו, ש' שש, כשהגיע לאות ת' אמר לו העני שהוא מבקש שיקדים מקודם לתת לו ואח"כ יגיד, הסכים האור החיים ונתן לו, ואמר לו העני שחז"ל דורשים נתון תתן שייתן ויחזור וייתן, ונהנה האור החיים ונתן לו כפליים.

**נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' א-לקיך בכל מעשיך
ובכל משלח ידך (ראה ט"ו, י) (שמח וכולון עמ' רמ"ג – רמ"ד)**

שותפות עם בורא עולם

היה זה כאשר הגיע אחד מגדולי מחזיקי התורה בדורנו אל נדיב מסוים, בכדי להתרימו לטובת רשת הכוללים שבראשותו, ונענה כי הלה אמור באותו היום לסגור עסקה גדולה בשותפות עם גביר נוסף, וכי במידה ואכן תצא היא אל הפועל ותניב רווחים כצפוי מתחייב הוא להעניק עשירית מרווחיו לצדקה. באותו מעמד יצר אותו מחזיק תורה קשר עם ביתו של מרן הגראי"ל וביקש ממנו לברך את הגביר להצלחה בעסקה המתוכננת. ואכן הגראי"ל נענה ואף שוחח ישירות עם הגביר, אשר התחייב בפניו כי אם יצליח ה' דרכו יעניק עשירית מרווחיו לצדקה.

אלא שהגראי"ל לא הסתפק בכך, למה רק עשירית? וכי לא מוטב שתעשה שותפות עם הקב"ה ותחלוק עמו את רווחיך מחצה במחצה, הלא ה' יתברך הינו השותף הטוב ביותר באשר לו הכסף ולו הזהב. טען מרן. והגביר נענה בו במקום, התחייב לקחת את הקב"ה כשותף עמו בעסקה, ולהעניק לטובת החזקת תורה מחצית מרווחיו. למחרת היום התבשר אותו נושא בעול התורה, כי ההצלחה האירה את פניה לגביר וכי מחצית מרווחיו הועברו בהעברה בנקאית לחשבון הבנק של הכולל שבראשותו, סכום זה היה בו כדי לכסות מחצית מהוצאותיו הדחופות של הכולל, אולם לא את כולו, אך הישועה לא אחרה לבוא.

בשעות אחר הצהריים צלצל הטלפון בביתו של אותו מחזיק תורה, ומעבר לקו נשמע קול בלתי מוכר של אדם אשר הציג עצמו כשותפו של הגביר לעסקה האמורה. הכיצד לא פנית אלי להיות שותף עם הקב"ה בעסק, התרעם הלה. ומשנענה כי ברכתו של הגראי"ל התייחסה לעסקה בכללותה, וכי אף הוא יכול להכניס עצמו לאותה שותפות מבורכת עם הקב"ה, העביר עוד באותו היום את המחצית מרווחיו שלו, סכום אשר השלים את צרכיו של הכולל במלואם באופן מדויק.

"כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" (טו, יא)

המגיד מקעלם הכריז פעם בדרשתו ואמר: שמעו אתם עשירים תראו למען השם לתת צדקה לעניים, ואם לא תתנו להם דעו לכם כי השנה הגיעו מים עד נפש והעניים יגוועו מרעב, ואם תאמרו מה יש אם הם ימותו למי אכפת הדבר הזה. דעו לכם, שוב הכריז המגיד, שהתורה הקדושה אומרת ומבטיחה "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", ואם כן בהכרח שיהיו עניים ואם תתנו לעניים לגווע ברעב תהיו אתם מוכרחים לתפוס את מקומם ותהיו אתם האביונים...

"לא תאמץ" [וידבר משה]

כתוב בפרשה (טו, ז): "לא תאמץ" יש לך אדם שמצטער אם ייתן אם לא ייתן, לכך נאמר "לא תאמץ". יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר "ולא תקפץ". בגמרא (סנהדרין כט), מצינו שאדם קמצן מכונה "עכברא דשכיב אדינרי" (פירוש: עכבר ששוכב על דינרים). ההסבר למושג הוא: עכבר השוכב על קמח יש לו אוכל וגם משכב רך, עכבר השוכב על לחם אמנם משכבו קשה, אבל לפחות יש לו אוכל. אולם עכבר השוכב על דינרים אין לו לא אוכל ולא משכב. וקמצן כזה שאינו נהנה מעושרו ואינו מהנה אחרים דומה לעכבר השוכב על דינרים.

והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך (טו, טז) (אגעדאנק על הפרשה גליון 7)

בגמרא במסכת קידושין נלמד מכאן שאם יש לאדון כרית אחת – מחויב לתת זאת לעבד. נביא כאן סיפור ששמענו מהרב לוינשטיין: בתקופת השואה הצליחו להציל קבוצת ילדים יתומים ולהעלותם לארץ ישראל דרך טהרן שבפרס, מסע שבשלו דבק בהם הכינוי: "ילדי טהרן".

מרבית הילדים נלקחו לקיבוצים, שם השכיחו מהם בכח את מנהגי בית אבותיהם, והשחיתו את נפשותיהם הרכות באלימות איומה. כאשר נודע הדבר, הרימו שומרי התורה קול צעקה ודרשו לקבל את הילדים לרשותם. הקיבוצים בקשו הוכחות למוצאם של הילדים, והערימו קשיים רבים על הוצאתם. לבסוף, לאחר מאבק גדול, הצליח הרב מפוניבז' לקבל לרשותו קבוצה מאותם ילדים. הוא הביא אותם לבני ברק, אולם, לדאבון לבו, לא היו מזרונים כדי להשכיב אותם עליהם... משום כך, הכריז הרב מפוניבז' שבאותו יום הוא ידרוש בבית הכנסת הגדול אחרי תפילת ערבית.

דרשותיו של הרב נודעו לשם ולתהילה. כעת, כשהודיע הרב מפוניבז' על הדרשה לא היה אדם אחד שירשה לעצמו לא לבוא. וגם עזרת הנשים הייתה מלאה בנשים.

פתח הרב ואמר: יש לי קושיה משתי גמרות: הגמרה במסכת בבא מציעה (סב, א) דנה במקרה ששני אנשים צועדים יחד במדבר וברשותו של אחד מהם יש מים בכמות מועטה, אשר יספיק רק עבור אדם אחד עד בואו העירה, ואם יחלקו ביניהם את המים – ימותו שניהם. להלכה נפסק, שמאחר ונאמר "וחי אחיך עמך" (ויקרא כה, לו) אדם צריך לדאוג לחיי זולתו רק לאחר שהוא דואג לחייו שלו, ולכן "חייך קודמים".

מצד שני – המשיך הרב מפוניבז' בדרשתו – במסכת קידושין (כ, א) אומרת הגמרא שמי שקנה עבד עברי, כאילו קנה אדון לעצמו, כך שאם ברשותו רק מזרן אחד, או כרית אחת, עליו לתת אותם לעבד, ואילו הוא ישן על הארץ. הלכה זו, של נתינת המזרן או הכרית לעבד ולא לאדון – הוסיף הרב מפוניבז' ובאר – נלמדת מן הפסוק "כי טוב לו עמך" (דברים טו, טז). נשאלת,

אפוא, השאלה: מה באה המילה "עמך" ללמדנו? שאתה קודם או שהזולת קודם? התשובה היא, שהאדם תמיד קודם לזולתו. כאשר ישנה שאלה אודות המים – הוא קודם, ועליו לשתות לפני זולתו, ולהחיות את עצמו, והחידוש הוא שגם כאשר מדובר בעבד עברי, האדון הוא זה שקודם, והחיוב לתת לו את המזרן שלו, הוא עניין פרקטי.

הא כיצד? הבה נתבונן באותו עבד ובגורם למכירתו: מדובר באדם יהודי, שבית דין מוכרים אותו בגניבתו, דהיינו: הוא נתפס בגניבה, ועליו לשלם על מעשהו. לכאורה, אף אחד לא יסכים לשלם מכספו, על מנת להכניס גנב הביתה. אבל במקרה הזה לא מדובר על גנב מקצועי, אלא על יהודי 'משלנו'. יתכן שאפילו למד אתנו באותה ישיבה... אך, לדאבון הלב, הוא נכשל בגניבה. משום שלא הצליח להחזיק מעמד אל מול המחסור הנורא והדחקות שהייתה בביתו. והנה, כאליו לא די בעצם הנפילה לגניבה, תפסו אותו ומכרו אותו לעבד... וההשפלה הולכת וגדילה, כשהוא מבחין שמי שקנה אותו לעבד, אינו אלא חבר מהישיבה, שלמד שני שיעורים מתחתיו... כשהם מגיעים הביתה, אומר האדון: מצטער משה, לא הספקתי להתארגן... הערב תישן על הרצפה ומחר נקנה לך מזרן... האם אותו עבד יצליח לישון באותו לילה? ודאי לא, וכי כיצד יישן? כיצד יתעלם מן החור העמוק שנחרץ בליבו בעקבות אירועי היום? והאדון החדש – המשיך הרב מפוניבז' – האם הוא כן יצליח לישון? ודאי לא, וכי כיצד יירדם, כשהוא יודע שהיהודי התלוי בו אינו מצליח לישון כיון שמרגיש חור בלב? אם כן, יוצא ששניהם לא יישנו – לא העבד ולא האדון, לכן קובעת התורה, תן לו את המזרן שלך, הוא ירגיש שמתייחסים אליו בכבוד ויצליח להירדם, ואתה, שמרגיש שגמלת טוב עם אותו יהודי, גם אתה תצליח לישון, כי טוב לו עמך... כלומר, דווקא מפני שאתה קודם, עליך לדאוג לעצמך, וכדי לדאוג שאתה תוכל לישון בשלוה, עליך לתת לו את המזרן שלך!...

כעת עצר הרב מפוניבז' והתבונן ביושבים מולו: הבאתי יתומים מהשואה – אמר לבסוף – אין להם לא אבא ולא אימא... אין להם כלום... גם כריות ומזרנים אין לי בשבילם... והלילה, הלילה הם לא יישנו, כי אינני יכול להשכיב אותם על הרצפה... הם לא יישנו, וכעת, כשאתם יודעים זאת, גם אתם לא תישנו, אם כך, הביאו את המזרנים שלכם ודי!!...

ואכן תוך רגעים אחדים התמלא בית הכנסת בכריות, בשמיכות, במזרנים ובכלי מיטה, עד שהיה צריך לומר שיפסיקו לתת...

"ושמחת בחגך" (דברים ט"ז:יד)

התורה מצווה אותנו בקשר לחג הסוכות, "ושמחת בחגך". ובפסוק הבא מיד אחרי כן אנו מצווים, "והיית אך שמח". אמנם גם לחג הפסח ולחג השבועות נודעת חשיבות דומה, ואולם

בפסוקים בפרשה שלנו העוסקים בחג הפסח (פרק ט"ז פסוקים א-ח) לא נזכרת השמחה כלל; ואילו בפסוקים העוסקים בחג השבועות נאמר רק "ושמחת לפני ד' א-לוקיך" (שם, פסוק יא). נשאלת השאלה, מדוע נבחר דווקא חג הסוכות כחג שבו מוזכרת השמחה. זאת ועוד: מאחר שחג הסוכות הוא חג האסיף, הרי שהמזווה לשמוח בו נראית מיותרת – שכן אך טבעי הדבר שבחג זה נשמח. אם כן, בוודאי יש סיבה מיוחדת לכך שהתורה מצווה אותנו לשמוח בחג הסוכות.

רבה של עיר מסוימת, אשר רצה לראות את האיכרים בזמן שמחת האסיף, הלך יום אחד לכפר קטן. הוא החל לשוחח עם אחד האיכרים בשעה שהלה התבונן ביבול העשיר שאסף. להפתעתו הרבה הוא גילה שהאיכר מוטרד. "מה קרה?" שאל הרב. "חשבתי שהיבול יהיה גדול הרבה יותר", השיב האיכר, "ואני מאוכזב מאוד."

המשיך הרב להתהלך בכפר ופגש באיכר נוסף, שגם הוא נראה מדוכדך. "מדוע נפל פניך?" שאל אותו הרב. "הבט ביבול שלי", השיב לו אותו איכר, "לשכן שלי יש פי שניים יותר!"

רק אז הבין הרב מדוע מצווה אותנו התורה פעמיים לשמוח:

"ושמחת בחגך ... והיית אך שמח". הציווי הראשון מיועד לאנשים תאבי בצע, כמו האיכר הראשון, ואילו הציווי השני מיועד לאנשים צרי עין, כמו האיכר השני. אכן, המלה "ושמחת" היא בלשון יחיד. הדבר בא לרמז על כך שאדם צריך למצוא את השמחה בתוך עצמו וביבולו-שלו ולשמוח בכל לב בשמחת רעהו, בלי תאוה ובלי קנאה. עלינו לזכור היטב את הנאמר בפרקי אבות: "איזהו עשיר? השמח בחלקו". רק מי שנקי מתאוה ומקנאה יכול לשמוח שמחה שלמה.

ושמחת בחגך וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֵמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" [טז, יד]. (ניצוצות).

אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך.

איש עסקים הוא מר אברהם גולדברג, בעל מפעלים ורב עיסוקים. היה זה באישון לילה, בשעות הקטנות לפנות בוקרו של אחד מימי חורף תשס"ג, ישב בסלון אובד עצות. לפני יומיים קיבל התראה מרשויות המס שעליו להתייצב בעוד שלושה ימים לביקורת חשבונות. במהלך כל היום ישב עם רואה החשבון שלו, בניסיון נואש להציג תמונת מצב סבירה לפני חוקר המס. רעדה אחזתם ממה שעלול להיות מנת חלקם, אם חלילה, לא ימצאו חן בעיני החוקר האמריקאי הנוקשה

והמר. בשלב מסוים, כאשר הלילה הלך והשחיר, חש שאין מה לעשות. "די", הוא אמר, "עשינו את שלנו, ירחם ה' ויושיע, ולוואי לא ניפול לידי צרה ומועקה".

בעוד הדברים על לשוני, הוא מספר, הופתעתי בשיחת טלפון בשעה כה מאוחרת. "שלום ר' אברהם", עולז קולו של ר' נחום מיודעי, איש המעש, "מה שלומך ומה מעשיך?". עניתי בנימוס והתעניינתי למבוקשו בשעה לא שעה זו. "אני מתקשר אליך עכשיו בענייני של ארגון "זה לזה" הפועל גדולות ונצורות בארץ ישראל, ומנוהל בידי הרבנית רוטנברג שתחיה. מדובר במערכת סיוע לילדים יתומים ולהוריהם המנהלים את הבית לבדם. לקראת אמצע החורף מארגנים ימי נופש למאות נשים צעירות אלמנות. יצאו מעט מהשגרה הכואבת להתרענן ולהתעודד". הדיבורים נגעו ללבי, אך מוחי עמוס בטרדת השעה, בלחץ המס. "אבל ר' נחום", תמהתי, "מה מביא אותך להתקשר אליי בשעה כזאת – כאשר המחוג הקטן כבר כמעט נוגע בספרה שלוש? אני יושב כאן עם הרואה חשבון שלי..." "כך" קטע ר' נחום, "עם הרואה חשבון... מה טוב, הרי אני זקוק לשניכם. האימהות רגילות לקבל חבילת שי, עבור ילדיהם כשישובו מהנופש. נדיב מסוים לקח על עצמו משך שנים את עלות השי, אך השנה הוא הודיע ברגע האחרון כי אין באפשרותו. היות ומחר הוא היום היחיד שנותר לי לרכוש את השי, מוצא אני לנכון להציע בפניכם, בסכום של כך וכך דולר, לרכוש לכם את המצווה". אנוס הייתי לסיים את השיחה הזאת בהקדם, כדי לסכם ולסיים עם הרואה חשבון העיף, שטרם התוודע לתוכן השיחה: "אתחייב בלי נדר על סכום מסוים. המחיר שביקשת גבוה מדי עבורי, אבל אשתדל לתת חלק ממנו, בעזרת השם". בשובי אל השולחן סיפרתי לרואה חשבון על מה נסבה השיחה, והוא אמר בעדינות: "הבט וראה. אנו ניצבים אובדי עצות, וכבר השלכנו על ה' יהבנו. והנה טלפון מתדפק אחורי כתלנו בהצעה לא צפויה של צדקה בסכום גבוה. האם אינך רואה בכך אות משמיים?! אולי הולכים על זה, על אף המצב או אולי בגלל המצב?! אם ניתן כאן לא נצטרך לתת שם!" החלטנו במקום לתת מיד ככל אשר ביקשו מאתנו שיהיה לנו לזכות...

ויהי ממחרת, בהגיענו אל שולחן החקירות, בראותנו מי יושב מולנו, ידענו שאין סיכוי זולת רחמי שמיים. בחלקלקות לשונו החל לסבך את עניינינו ולהוכיח סתירות. תוך כדי ביקורת גלשה השיחה לחמשת ימי עבודה הנהוגים במפעל, ובתוך כך עלה עניין שמירת השבת. החוקר התעניין וגילה הערכה לנכונותנו לוותר על יום עסקים. התברר שהוא יהודי, אלא שמאומה אינו יודע על יהדות. "הסכט ושמע", החל סוגר עניין, "אין ספק כלל אצלך ישנם העלמות. אבוא אליכם בפשרה: נסכם על קנס של חמישים אלף דולר ובזה נסיים את התביעה". באופן טבעי אמור הייתי להיוועץ ברואה החשבון. אך עמדה לי סייעתא דשמיא מופלאה, ותוך הסתכלות אל תוך עיני החוקר אמרתי: "לא בא בחשבון. קחו את הספרים ועשו כטוב בעיניכם. לא תמצאו בהם שום

עוולה, אני נקי כפיים". החוקר קם ואמר: "אקווה שלא תתחרט על הצעד שבחרת בו", וכולנו יצאנו את החדר.

במכונית אמר לי הרואה חשבון: "אני מקווה שנזכה בתיק הזה בעזרת ה', הוסיף הרואה חשבון ואמר, טוב שענית לו בהחלטיות שכזו, אילו הסבת את ראשך אלי לשאול בעצתי היית מחשיד את התיק". קבלתי בטחון בהקב"ה, עניתי לו, הרי הכל בידי שמיים. אני מייחל לחסדיו יתברך שבזכות המצווה שבאקראי נתגלגל אל פתחנו היא אשר תציל אותנו.

ואכן לאחר שלושה שבועות התקבלה הודעה על סגירת התיק.

הפעם השנייה שנפגשתי עם ארגון "זה לזה" היה ב"ז תמוז תשס"ד. הייתי בנסיעה עם משפחתי על גבול איטליה שווייץ. השעה הייתה בין הערביים וחיפשנו מניין לתפילת מנחה ביום תענית. מבירורים שעשינו נאמר לנו כי במרחק נסיעה של שעה ניצב מלון "ווילאר", אשר לעיתים יש בו נופשים שומרי תורה. ואכן הגענו למקום בדיוק כדי להשלים מניין. בסיומה של התפילה הייתה המולה בלובי המלון, ביררנו והופתעתי לשמוע כי קייטנה מארגון "זה לזה", של הרבנית רוטנברג עם מאתיים וחמישים אימהות, הגיעה זה עתה מארץ ישראל. ניצבתי המום. במקום נידח בחו"ל הביאוני לחפש מניין ובתוך כך לראות במו עיני את הארגון בעוצמת פעילותו.

לאחר כמה ימים, כאשר ביקשתי ליישב בשלווה, הוזעקתי להגיע לארץ הקודש, אחד מבני המשפחה, איש צעיר ונמרץ לקה באירוע מוחי חמור. המצב היה קשה מאוד ומדאיג מאוד. יום ששי היה אותו יום, קרבה שעת הדלקת נרות שבת קודש. ניצלתי את הזמן להגות מעט בפרשת השבוע, הגעתי אל הפסוק: "ושמחת לפני ה' א-לקיך אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך". אלו דברי רש"י שם: "ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך... אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך". המילים פיזו לנגד עיני. אמרתי בקול "כמה מייחלים אנו שישמח הקב"ה את שלנו, קרובנו המוטל לפנינו, האמור להוביל בקרוב את בתו לחופתה. ריבונו של עולם אם אתה משמח את שלי, אני יודע היטב היכן המקום המשמח את היתום והאלמנה שלך".

עודי מהרהר כך, והנה הנייד מצלצל. נדהמתי למראה המספר על הצג, לא מאמין למראה עיני. על הקו הרבנית רוטנברג. זוגתי ענתה לשיחה: "אני מתקשרת אליכם לשפוך את סערת לבי, על מפתן של שבת המלכה. בימים אלה מצויות מאתיים וחמישים אימהות בנופש. בעוד כשבועיים אמורים בניהם ובנותיהם לצאת למחנות נפרדים. איש מסוים אמור היה לכסות את הסכום הנכבד של העניין, ברם ברגע האחרון הודיע שאין באפשרותו לעמוד בהתחייבותו. בעוד כמה ימים אנחנו אמורים לשלם למלון ואין לנו פרוטה מתוך העשרים אלף דולר שאנו צריכים". לקחתי את הטלפון והתחלתי לדבר: "בבקשה מכ' מעלת הרבנית, מבקשים אנו לזכות בהבטחה הכתובה בפרשת

השבוע 'אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך'. נהפוך את העולם ובעזרת ה' נשיג את הסכום במלואו, כדי לשמח את נפשות מלכו של עולם. ברם, נפשנו בשאלתנו – במה תוכל כב' הרבנית לסייענו שנזכה לברכה "אני משמח את שלך?", הרי משפחתכם הינה מגזע קדושים וטהורים, קראו נא לעורר עבורנו זכותם במום... "ענתה הרבנית: "אני אבטיח? מי אני? ברם מה גדול לנו יותר מהבטחתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו "אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך". דעו לכם כי בכך שהנכם נוטלים עליכם את העול הכספי, הרי אתם בגדר "משמח את שלי". ובכן שמעוני. עומדת אני בעוד שעה קלה להדליק נרות שבת, לבי ההומה בצרתכם יוזיל דמעה לפני המלך המתרצה בדמעות. ודמעה היוצאת מלבי אינה שלי, בדמעה זו מהול נהר מר של דמעות אלמנות ויתומים. אלפי אנחות כבושות של שבורי לבב המנסכות אל תוך לבי בכל ששת ימי המעשה. דמעה כזאת יפה כוחה לפתוח שערים, ולוואי תעלה ותבוא לפני כיסא הכבוד..."

עוד בטרם נכנסה השבת לקחנו על עצמנו להוציא מכיסנו עשרת אלפים דולר. את יתרת הסכום נגייס בע"ה. במהלך יום השבת החל להתחולל מהפך הגדול. רוחו של בן המשפחה ניעורה מעט, הסיט מעט את רגלו ואת ידו. שוב פעל ושוב הפעיל עד שהצלחות הקטנות הציתו לו אור בקצה המנהרה. קרני הישועה המתקרבת הלכו וגברו - כדרכה של גאולת ישראל המפציעה קמעא קמעא. לא רחקו הימים והלה שב אל כוחותיו ורפא לו. גברו חסדי ה' עליו ובנישואי בתו הוא פיזז ורקד ככל מחותן מאושר בישראל. ואנו ראינו עין בעין את התממשות הבטחת "אני משמח את שלך" אחר שזכינו לקיים "אם אתה משמח את שלי" ולהעמיד בע"ה את הסכום במלואו.

שבת מברכים – אלול (הרב יוסף זילברפרב)

השבת, שבת מברכים חודש "אלול", ימי הדין קרבים ובאים. מייסד תנועת המוסר, רבי ישראל מסלנט זצ"ל, כתב על שבת זו: "מלפנים, כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא: "קדוש אלול!".

מעשה באחד מרבותינו שהלך בדרך וראה איכר נכרי חורש בשדה ומכינה לקראת זריעת הסתיו. הבן היה עצל וחרש ברפיון. קרא אליו אביו ואמר לו: "חרוש במרץ, בני! מי שמתרשל במלאכתו בחודש זה - מפסיד את כל תבואת השנה!". נרעש הרב ואמר לתלמידיו: "הבנתם את אשר אמר? כל השנה כולה תלויה בגזר הדין של ראש השנה, וגזר הדין יינתן לפי טיב הכנתנו בחודש אלול - חודש הרחמים והסליחות! מי שמתרשל בחודש זה - יפסיד את כל השנה הבאה, חלילה!".

המגיד מדובנה שאל בספרו: במה שונה חודש אלול מכל השנה כולה, והרי כל השנה חייבים לשמור על כל המצוות, ואסור לעבור עבירות, והשיב על כך במשל: מעשה באדם שעבר להתגורר בשכונה חדשה. חיפש בית כנסת לרוחו, ומצא. בא, מצא מקום ישיבה והצטנע. לא הכיר את

המתפללים ולא ביקש לקשור עמם קשרים, רק את הגבאים ביקש להכיר, משום שהם הקוראים לעלות לתורה בימי הזיכרון והמכבדים לעבור לפני התיבה. אט אט נעשה מעורה יותר ויותר בעסקי הקהילה, ואז שמע שעומדות להתקיים בחירות לוועד בית הכנסת. החליט להציג את מועמדותו, אבל אז - השתנתה התנהגותו כליל! לפתע התחיל לפזר חיוכים, להקדים שלום לכל המתפללים, להתעניין בשלומם ובשלום משפחתם ולקשור איתם קשרים. ומדוע? משום שעד כה לא נצרך אלא לגבאים, אבל כעת, בבחירות, זקוק הוא לכל קול ולכל המתפללים יש זכות בחירה.

הנמשל: בכל השנה כולה אנו מהדרים אחרי מצוות "גדולות" - שבת, כשרות וטהרת המשפחה, שלוש תפילות במניין. אבל כה רבות הן המצוות שהאדם דש בעקביו, האחד לא נזהר בלשון הרע, השני מזלזל בלימוד תורה וכו', אבל ימי הדין הם ימי "בחירות" - בשמים נערכת "הצבעה". המצוות על הכף האחת והעבירות על הכף השנייה, ומי יודע? ... על כן, אלול הוא הזמן לאסוף מצוות מכל הבא ליד, לאגור כדי להוסיף משקל לכף הזכויות. ולא זו בלבד, אלא כבר נאמר במסכת קידושין: "לעולם יראה אדם עצמו ואת כל העולם כולו כאילו חציו זכאי וחציו חייב. עשה מצווה אחת - הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות".

משום כך פותחת פרשתנו הנקראת בסמיכות לחודש אלול, בלשון יחיד - "ראה" וממשיכה בלשון רבים - "אנכי נותן לפניכם", לומר לנו, שאם היחיד יראה וייתן אל ליבו לקיים מצווה אחת נוספת, יוכל לגרום לכך שלכל עם ישראל תהיה אורה ושמחה - "אנכי נותן לפניכם היום ברכה!".

שינוי לשון הנראה לעין נכתב בתחילת פרשתנו: "את הברכה - אשר תשמעו אל מצוות ה' א-לוקיכם ... והקללה אם לא תשמעו". בברכה נכתב "אשר תשמעו" ובקללה: "אם לא תשמעו", מדוע? השיב על כך רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שהברכה ניתנת מראש. כל מי שמבקש להתעלות ולקיים רצון הבורא ולשמור תורה ומצוות - מיד מקבל עזר וסיוע וברכות כמקדמה, וזהו: "את הברכה - אשר תשמעו", היינו בכדי שתשמעו ותשמרו את המצוות. מה שאין כן בקללה, חלילה, אין היא ניתנת מראש אלא באה רק כתוצאה מעבירות - "אם לא תשמעו" - חלילה. ואכן, זו הנהגת הבורא עמנו: הוא מקדים את הברכה והשפע למצווה. את הבית למזוזה, את הילד למצות מילה, את הכסף למצות צדקה, את העיניים, האוזניים והפה למצות תלמוד תורה. עלינו לאור זאת להתבונן בימים אלו של חודש אלול שנתבקש בראש השנה לתן דין וחשבון על מעשינו, וידונו באיזה ספר לכתבינו, וישאלונו, הן קיבלתם מקדמה עבור המצוות והמעשים הטובים "על מנת שתשמעו אל מצוות ה' אלוקים", קיבלתם קורת גג ומשפחה, קיבלתם מאכלים, קיבלתם צאצאים לתפארת, איך ניצלתם את כל המקדמות הללו?!

החיד"א זצ"ל אומר שהאדם דומה להלך שיש לפניו שתי דרכים וזקן ניצב בפרשת דרכים ומזהירו: דרך זו הנראית סלולה וקלה, בהמשכה יש בורות ומכשולים עצומים, ודרך זו שנראית כקשה, הופכת בהמשך לדרך מישור שתביא אל המטרופולין לשלום. כך הזהירנו התורה: "ראה" והתבונן שעזיבת דרך המצוות הנראית כפריקת עול קלה, סופה יגון בעולם הזה ובבא, ודרך שמירת המצוות שנראית כקשה - היא היא הברכה!

עוד חודש לפנינו - נראה להכין את התשובות המתאימות והאמתיות, ואז נזכה בראש השנה להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים.

אלול הגיע

כתב הגאון רבי יהודה צדקה זיע"א ראש ישיבת "פורת יוסף" שסדר הפרשיות: ראה, שופטים, כי תצא, כי תבוא, נצבים, וילך, האזינו, וזאת הברכה למעשה רומזים לנו דבר נפלא על ימים אלו! וכך ביאר הרב –

כידוע "ראה" זה ר"ת: "ראה אלול הגיע". "ולכן צריך לשים "שופטים ושוטרים" כדי לבדוק את מעשינו (צריך האדם למשמש ולפשפש במעשיו) ולזכור תמיד את "כי תצא" כלומר את שעת היציאה מהעולם הזה שעלינו להגיע לשמים, שזה בבחינת "כי תבוא" ושם כידוע "אתם נצבים", שצריך לעמוד למשפט לפני הקב"ה על כל המעשים. ולכן עלינו לקיים את "וילך", שצריך ללכת ולעשות חשבון נפש על כל הפעולות והמעשים וכך נגיע למעלת "האזינו" כלומר, שנשמע ונאזין מידי יום לשיעורי תורה, עד שבסוף נגיע ל"זאת הברכה", שתשרה הברכה במעשה ידינו בזכות קבלת "עול התורה והמצוות!"

אלול

יש שהקשו, מדוע דוד נענש על שקרע את כנף מעילו של שאול, הלא היה לו מטרה בזה כדי להראות לו שאינו רודפו שהיה לו הזדמנות להורגו ולא הרגו, ומדוע בגלל זה איבד את הסגולות של הבגדים שיחממו אותו בעת שיבה וזקנה, כמו שנאמר בכתוב "והמלך דוד זקן וכסוהו בבגדים ולא יחם לו". והתשובה, שהיות והוא זלזל במשהו דק בבגד, אין ראוי שהבגד ייתן לו את מטרתו. עד"ז אמרו שמי שמזלזל בימי אלול שהם ימי רצון חלילה וחס בר"ה ויוהכ"פ לא יהא לו פתחון פה, כי זלזל בתועלתם.

ימים של התחזקות בתורה ובמצוות (מעייין השבוע ימים נוראים מא)

מה נדרש מאתנו בימים אלו - "הימים הנוראים"? האם נוכל תוך ארבעים יום לשפר את מאזן כל השנה כולה? נראה לנו שהדבר בלתי אפשרי, ולכן נוטים אנו להתייאש מראש.

למגיד מדובנא זצ"ל היה על כך משל. משל לצורף זהב, שנקרא לארמון המלך. "שמעתי", אמר לו המלך, "שאומן אתה במלאכתך. מבקש אני, שתגייס את כל כישוריך ליצור עבורי גביע - רצוני שיהיה זה הגביע היפה ביותר, המרהיב ביותר שביכולתך לעצב". נצצו עיניו של הצורף, הרי זה אתגר חייו - ושכרו בצדו! נענה ואמר: "אבקש שהות של שנה שלימה. אזדקק לק"ג זהב טהור, שלוש מאות יהלומים מקראט ומעלה, אבני אודם ואזמרגד, נופך וספיר. זאת מלבד המשכורת - מאה זהובים לחודש!" הכל אושר ברוחב יד. הזהב, היהלומים, האבנים היקרות, ואף הקצבה מידי חודש בחודשו.

והוא יצר את הגביע, אבל לא השקיע בו את כל יכולתו, לא מיצה בו את כישורונותיו. משכורתו הנדיבה אפשרה לו חיי רווחה, והוא נפנה לבילויי תענוגות ומותרות. רמת חייו עלתה, והוא נזקק לכספים נוספים. מה עשה? מכר חלק מן הזהב, שהוקצה לגביע המלך. מכר יהלום ועוד יהלום, מכר פנינים ואזמרגדים, ובילה בטוב ובנעימים. התהולל, ומפעם לפעם כאשר נזכר, היה מקדיש שעה לגביע. אבל עבד בו כלאחר יד, ברשלנות, ושב לתענוגותיו. ואז קיבל מברק מארמון המלוכה. הזכירו, כי בעוד חודש ימים עליו להתייצב בארמון, ולהגיש במו ידיו את הגביע שיצר.

הצורף התפכח. הביט בגביע - ובוש בו. מק"ג זהב - זהו הגביע שיצר?! וכל היהלומים שקיבל, היכן הם? ובכלל, האם זהו הגביע שביכולתו ליצור?! האם לשם כך קראוהו ובחרו בו?! האם זאת יגיש למלך, גביע פשוט ועלוב?! ואז ידע. עוד שלושים יום לפניו. הזהב שמכר - איננו. היהלומים שמעל בהם - אינם עוד ברשותו. אבל הגביע, קטן ככל שהוא, הריהו לפניו. והוא שם לילות כימים כדי לעצב את הגביע, לייפותו, לגלף בו פיתוחי חותם נאים, שושנים ופרחים, עלים ואשכולות, סנסנים וניצנים. לעשותו יפה, נאה ומרהיב עין. גביע שאין כמותו, שהמלך ישמח בו ויתפאר בו, יראהו לכולם ויתגאה בו. הוא טרח ויגע, ניצל את כל כישורו והקדיש את כל זמנו. עד לרגע האחרון עמל. הוסיף עוד זלזל, עוד סנסן, עוד קישוט מרהיב עין. ובדרכו אל המלך מירק את הגביע, עד היות לו ברק מסנוור. וכשהושיט את הגביע, השמיעו הכל קריאת התפעלות רמה: גביע כזה טרם נראה!

זו עבודת חודש אלול.

ואז נטל שר האוצר את הגביע ושקלו, והנה חסר בו זהב. התבונן בו, ושאל: היכן היהלומים. זו מעילה באוצר המדינה! באמון המלך! החוויר האומן וביקש רחמים. התחנן, שבזכות קורת הרוח שגרם למלך, בזכות עמלו על הגביע הקטן הזה, יסלח לו על קלות דעתו, על הזנחתו - ואין הוא מבקש אלא סיכוי נוסף. שתינתן לו שנה נוספת. יוקצו עוד זהב ויהלומים, ומשכורת. ואז, גביע קטן זה הוא דוגמא ממה שהוא מתחייב להציג בשנה הבאה.

זו עבודת יום הכיפורים וראש השנה.

בחודש אלול אנו משפצים את עבודת השנה החולפת ככל יכולתנו, הן נצטרך להגישה אל המלך, לבוא לפניו עם מעשינו. באלו פנים נבוא, מה נביא לפניו? עמלים אנו בכל כוחנו לשפר מעשים, למרקם, להדרם. ללמוד עוד שעה, להתפלל ביתר כוונה. ודאי, לא נוכל למלא את החסר, לא נוכל להשלים שנה שלימה בחודש ימים. אבל נוכל להביא את המעט - טוב יותר, נאה יותר, נושא חן וחסד. ואז נוכל לבקש רחמים על החסר, על המעילה... והגביע הקטן, המגולף בחן, בתשומת לב, הממורק עד ברק, יישא חן כל כך, עד שהמלך יחון אותנו, ויברך אותנו בשנה טובה.

בחודש זה ננצל אפוא כל שעה אפשרית להוסיף עוד מצוות למאזן, לשפר אותו ולהיטיב אותו. הזמן דוחק - כל מצווה נוספת יכולה להכריע את הכף, לחסוך המון עוגמת נפש בשנה הבאה, ייסורים וצרות, חלילה. עבירה אחת פחות - וכל המאזן ישתנה! בזמן שעוד נותר לנו נעשה כמעשה אותו צורף, נעמול במהירות ונשלים את החסר! נחטוף עוד מצווה, עוד זהירות מעבירה, עוד ברכה בכוונה, עוד נצירת לשון מדיבור אסור, עוד שעת לימוד תורה, ובזה נוכל לתקן ככל שניתן את המעוות ולהצטדק לפני בורא עולם. לכן יש להתחזק, ובפרט בעניינים שבין אדם לחברו, שכידוע - אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו. ולעומת זאת אדם שמשדל להיטיב את הנהגתו עם חבריו - זוהי זכות נפלאה ליום הדין, וכמו שאמרו: "כל המעביר על מידותיו - מעבירין לו על כל פשעיו".

לבנות מערכת אמון חדשה

מעשה בבעל מכולת מעיירה קטנה שבא לעיר גדולה כדי לרכוש סחורה. נכנס אל הסיטונאי שהיה רגיל לקנות אצלו, וביקש להזמין כמות גדולה של סחורה. כדרכם של סוחרים ביקש מהמוכר לרשום את סך הקניה והוא ישלם לו לאחר זמן. ענה לו הסיטונאי: אין בידי להיענות לבקשתך, שכן מבדיקת ספרי החשבונות גיליתי שעדיין לא פרעת את החובות הקודמים שלך מלפני חודש וחודשיים וגם מלפני שלושה, וכל זה למרות שבכל פעם הבטחת כי תשלם מיד את חובך, אך מעולם לא קיימת. התחיל החנווני לתרץ עצמו בתירוצים רבים ושונים, תוך שהוא מבאר את כל מקרי האונס שקרו לו בחודשים האחרונים ומנעו ממנו לשלם, אך הפעם – הסתלקו כל האונסים ובוודאי מיד לכשיגיע לביתו ישלח את התשלום לסיטונאי.

עבר חודש, עברו חודשיים ואין לחנווני זכר. כעבור שלשה חודשים הגיע שוב ובפיו בקשה: לרכוש סחורה בהקפה! כמובן שהסיטונאי סרב והתפתח ויכוח ביניהם, תוך שהם מתנצחים נכנס לחנות סוחר אחר ששמע את הדברים ופנה אל החנווני: "שמע לקולי, העניין אבוד! רכישה בהקפה תלויה באמון – דבר שאתה איבדת. אין לך ברירה אלא לבנות מערכת אמון חדשה. וכיצד תרכוש אמון שכזה? רכוש כמות קטנה שעליה תוכל לשלם במזומנים, וכך עשה כמה וכמה פעמים עד שהסיטונאי ישתכנע כי עסקך מבוסס ואז יסכים להעניק לך שוב אשראי..."

והנמשל:

בימי הדין הבאים עלינו לטובה הן נעמוד ונבקש שנה טובה ומבורכת, ונשאל בשמים באיזו זכות? ואנו נשיב "בהקפה", בזכות זה שאנו מבטיחים להתנהג טוב מכאן ולהבא. בשמים יבדקו ויראו שלא מגיע לנו אשראי, שהרי אמרנו כך לפני שנה ולפני שנתיים, ואז מה נענה?! אין לנו ברירה אלא להתחיל לבנות יחסי אמון, להראות את רצינות כוונתנו. נקבל על עצמינו דברים קטנים שאנו יכולים לעמוד בהם. וכך לכשיראו את רצינות כוונתנו ודאי יכתבו ויחתמו גזר דיננו לטובה גם "בהקפה".

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

חכם עיניו בראשו (הרב שלום דוד נקי שליט"א)

על חוף הים טייל אדם עני, נפשו עגומה עליו בשל עניותו, והוא הולך שקוע במחשבות. לפתע הוא הבחין מרחוק בתוך הים בידיים המנפנפות לעזרה. התבונן היטב וראה כי זהו נער שנקלע כנראה לתוך מערבולת וזועק לעזרה. הוא קופץ מיד אל המים, ושוחה לעבר הנער הטובע. שחיין מצוין היה ההלך, ובמהירות הגיע אל הנער וחילץ אותו מן המערבולת. הביאו אל החוף, מיהר לטפל בו ולהגיש לו עזרה ראשונה עד שחזר להכרתו, וכך הצילו ברגע האחרון ממש.

כאשר התאושש הנער, שאל אותו מידוענו העני: "מי אתה ומאין תבוא? אולי אלוהי אותך לביתך?" השיב לו הנער החלוש: "בנו של המלך אני!" התרגש העני ופנה עם הנער אל ארמון המלוכה. כאשר הגיעו, סיפר הבן לאביו המלך את הקורות אותו, ואת הצלתו המופלאה על ידי ההלך העני. רעדה והתרגשות אחזו במלך. הוא פנה מיד אל העני ואמר לו: "הצלת את בני יחידי - יורש העצר! הצלת את נצר המלוכה! במה אוכל להודות לך? ברצוני לתת לך מתנה מיוחדת במינה. אתן לך להיכנס לחדר האוצרות שלי למשך שעה תמימה וליטול משם ככל אשר תחפוץ!" העני ההמום והמבולבל מיהר למלל מספר מילות תודה ויצא מן הארמון. אט אט חדרה לתודעתו משמעותה של הבטחת המלך. בעוד מספר ימים הוא ייהפך להיות האדם העשיר ביותר במדינה! הן במשך שעה תמימה יכול הוא למלא ארגזים באוצרות שערכם לא ישוער. הוא מיהר אל משפחתו הדלה לספר להם את הבשורה המדהימה. חיש מהר עשתה לה השמועה כנפיים. מכריו וידידיו באו לאחל לו מזל טוב, והוא מצדו החל בהכנות. הוא הכין לעצמו ארגזים ושקים רבים, ואף משאית הובלות שתיקח את האוצרות אשר יוציא מבית המלך. וכך ציפה בדריכות רבה ליום המיועד.

ובינתיים בארמון המלוכה שררה מבוכה. המלך התעשת מהתרגשותו, וחשב פעם שנייה בקור רוח על ההבטחה שהבטיח. הוא הבין כי שגה בדבריו. הן תוך שעה עלול ההלך העני לרוקן את

קופת המדינה. כיצד הוציא מפיו הבטחה שכזו? מיד כינס המלך את יועציו לאספה דחופה, ושטח לפניהם את הבעיה. היועצים שמעו את הדברים בכובד ראש. כולם הבינו כי אכן נקלעו לתסבוכת רצינית, הן את דבר המלך לא ניתן להשיב בשום אופן, אך מצד שני - ביצוע ההבטחה אף הוא איננו בא בחשבון! והנה פנה אחד היועצים אל המלך, ואמר לו: אדוני המלך, עלה בלבי רעיון מצוין. אולם לשם ביצועו נצרך אני לכמה אלפי דולרים. כאן שטח היועץ בפני המלך את תוכניתו, ופני המלך אורו. אכן רעיון מצוין. הוא נתן בידי היועץ את סכום הכסף המבוקש ומינה אותו להיות אחראי על ביצוע התוכנית.

עוד באותו יום הלך היועץ אל קרוביו ומכריו של העני, ברר אצלם אלו מאכלים ערבים עליו במיוחד, איזה סוג מוזיקה הוא אוהב, אלו תמונות מרשימות ומעניינות אותו, ועוד... לאחר שברר הכל לפרטי פרטים, פנה לביצוע התוכנית. בימים הבאים שקד היועץ הנאמן על מלאכתו, ובהגיע היום המיועד הושלמו ההכנות על הצד הטוב ביותר...

השעה הגדולה הגיעה... העני [שכבר עומד בעוד שעה להיות עשיר...] חיכה בפתח בית האוצרות עם ציוד מלא של ארגזים ושקים. כאשר ניתן האות ונפתחו השערים, נכנס העני פנימה. מיד בהיכנסו הכו באפו ניחוחות מגרים של אוכל משובח. הוא רצה להסיח דעתו מהם ולעטות על האוצרות, אלא שאז הבחין בשולחנות הערוכים ברוב פאר והדר, עמוסים בתבשילים מיוחדים במינם. בהחלטה של רגע החליט כי ישב רק לשלוש דקות לאכול משהו, כדי שיהיה לו כוח לאסוף אוצרות. הוא התיישב על הכיסא המרופד, והתחיל לטעום מן האוכל שלפניו. מאכלים כה ערבים ומיוחדים לא טעם מעודו. מאכל גרר מאכל, והנה הבחין האיש כי חלפו להן עשר דקות תמימות! הוא החליט לקום מיד, חבל על כל רגע! אלא שאז הגיע מלצר הדור והגיש מנה שנייה. הוא לא חשב להתעכב עוד, אך הצצה קלה על המאכלים המוגשים שינתה את החלטתו. הוא החליט לטעום רק מעט. אך כמובן שגם ה"טעימה" הזאת ארכה לא פחות מעשר דקות.

לאחר הארוחה הדשנה חש האיש בצימאון רב. לשמחתו הבחין בבר מיוחד של משקאות הניצב בפינת החדר. הוא לגם בצימאון מספר כוסות של משקה מרענן. ולתוספת גם מעט משקה חריף שיעזור לו לעכל את האוכל. מבט חפוז בשעון הראה לו כי עברה כבר חצי שעה!

בבהלה רבה מיהר האיש אל הארגזים המונחים בפינת החדר כדי להתחיל בעבודה. אלא שאז חש כבדות בכל אבריו מן המאכלים הרבים. המשקה החריף ששתה אף הוא סחרר את ראשו, והוא הרגיש שהוא זקוק בדחיפות לעשר דקות מנוחה. אז יוכל לקום רענן ולארוז במהירות אוצרות לרוב. הוא נפל בעייפות על כורסה נוחה שניצבה בחדר, ושקע בשינה מתוקה וערבה, שארכה כרבע שעה.

הוא קם כולו מבולבל, והנה עולים באוזניו צלילים מרתקים ושובי לב, מנגינות מיוחדות המנוגנות בידי להקת אומנים בעלי שם עולמי. הוא מאזין כשהוא מוקסם ומרותק, ולפתע הוא מבחין כי על הקיר תלויות תמונות מרהיבות עין, עשויות בידי טובי האומנים בעולם. גם חפצים אומנותיים נוספים היו מונחים בפינות שונות, לצד אוספים מעניינים. וכך התהלך העני מוקסם ושובי במראות ובצלילים המרתקים.

לפתע בבת אחת התעשת. הוא נזכר במטרת בואו לכאן, והביט בחופזה בשעון. מה מאוד נבהל לראות כי כמעט תם זמנו, נותרה לו רק דקה אחת... מבולבל ומבוהל הוא פנה אל ערמת השקים, ורץ כמטורף בין המדפים בניסיון לחטוף משהו. טרם הספיק השק להתמלא עד חציו, וצלצול חד נשמע, אות כי תמה השעה. משרתי המלך אחזו בו ומיהרו להוציאו מחדר האוצרות...

נקל לתאר את אכזבתם המרה של בני המשפחה למראה ה"אוצר" שהביא עמו האב, ואת תחושת ההחמצה הצורבת של העני, תחושה אשר תלווה אותו למשך כל ימי חייו. מתוך היסח הדעת הפסיד את הזדמנות חייו...

עומדים אנו עתה בתקופת "הימים הנוראים". אומרים רבותינו, שאילו היינו יכולים לראות בעיני הברש שלנו כמה אור וקדושה, וכמה שערי שמים פתוחים לפנינו, לא היינו מפסידים אף רגע בימים אלו! בימים אלו יכול האדם להשיג מעלות נשגבות ברוחניות, להעפיל ולעלות למדרגות גבוהות. בימים אלו זוכה האדם לסיעתא דשמיא גדולה בעבודת ה'. אולם היצר הרע, שאף הוא מכיר בסגולתם המיוחדת של הימים הללו, איננו שוקט על שמריו. בכל כוחו הוא מנסה להסיח את דעתנו בתרגילי הסחה שונים: שגרה עמוסה, טרדות היום יום, עבודה ועוד ועוד. אך עלינו לאזור כוח ולהתאמץ בכל כוחנו לבל נדמה לאותו עני בער. נשתדל לתפוס את הימים הללו בידיים ולמלא את נשמתנו באוצרות רוחניים.

סוד האושר במשחק הכדורגל... (הרב שלום דוד נקי שליט"א)

בחור אחד היה מגיע בקביעות לשעורי הערב אצל הרב שלום שבדרון זצ"ל. פעם אחת התנצל בפני הרב ואמר כי השבוע לא יוכל להגיע לשיעורים, מפני שיש לו טרדה מסוימת המונעת ממנו להגיע. "מה הטרדה?" התעניין הרב, הבחור ניסה להתחמק אך למול מבטיו האוהבים והאכפתיים של הרב, נאות לספר: "השבוע מתקיים המשחק המרכזי לכדורגל. שעות המשחק חופפות לשעות השיעור, ואני לא מסוגל לוותר על רגעים אלו. אני מכור למשחקי כדור, אני אוהב בכל ליבי את המשחק וגיבורי!".

"ידידי היקר", אמר הרב, "מעניין אותי מאוד לדעת מה סוד האושר במשחק הכדור? הייתי שמח לשמוע מקרוב על מהלך המשחק". הבחור החל לספר בהנאה אישית: "המשחק מתחלק ל-

2 קבוצות. ואם נרצה להגדיר את ההצלחה על רגל אחת נאמר שמי שמבקיע את השער הוא המאושר. זאת אומרת בצדי המגרש יש שער רחב ממדים, ומי שבועט בכדור ומכניסו לשער הוא המנצח, הרגע שהכדור נכנס לשער הוא הרגע האמתי של המשחק".

"מה החכמה הגדולה להכניס כדור לתוך השער?" שאל הרב, "בוא עמי ואני אראה לך איך אני בועט לתוך השער 20 כדורים במהירות הבזק". הבחור חייד, "את העיקר שכחתי לספר לרב. ליד השער עומד שוער, והוא משתדל למנוע, החכמה היא להתגבר עליו ולהכניס את הכדור".

- "ואיך באמת מצליחים להתגבר?" - "נו, זו החכמה במשחק, ומי שמצליח הוא גיבור המשחק!" - "אני רוצה להבין, השומר לא הולך לישון? הוא נמצא ליד השער 24 שעות ביממה, אוכל שם וישן שם?" - "מה פתאום", צחק הנער, "ודאי שהוא הולך לישון, הוא עומד שם רק בשעת המשחק, ואחר כך הוא שב לחיי היום יום". - אם כן מה הבעיה, נבוא כלילה כשהשומר הולך ונבקיע את השער ללא שום בעיה". הבחור הגביה את קולו: "דווקא משום כך, דווקא משום שהשומר מסתלק ואין קושי להכניס את הכדור, אין זו חכמה! החכמה והגבורה היא דווקא בשעת הקושי!"

רבי שלום נעמד על רגליו ואמר לבחור: "ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, האם לבוא לשיעור בשבוע הבא זו גבורה? הרי בשבוע הבא אין לך שום מניעה. החכמה הגדולה היא בשעה שיש מפריע שעומד בשערי בית המדרש, שמונע את הכניסה, בשעה זו נקודת האושר - להבקיע את השער. כן כן, לפום צערא אגרא! אל תפר את כללי המשחק!". יום למחרת הוא הגיע לשיעור, הוא הבקיע את השער דווקא בשעת קושי!..

בסיום הלימוד אומרים: "מודים אנחנו לך... ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות... שאנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר". והדברים לכאורה לא מובנים, האם אין העמלים במלאכתם מקבלים שכר? וכי יש חייט התופר בגד או סנדלר עושה מנעלים, ואינו בא על שכרו?! אלא: בענייני העולם הזה נותנים שכר על התוצאה המוגמרת בלבד. ערכה של נעל לא נמדד בעמל ובטרחה שהשקיע בה הסנדלר, אלא בתוצרת המוגמרת, בטיב, בדוגמה. לעומת זאת: אנחנו עמלים ומקבלים שכר - על עצם העמל! ככל שאדם עמל יותר - שכרו גדול יותר!

מצווה שנעשתה בקושי בעמל - שווה פי מאה ממצווה שנעשתה ללא קושי! "כי טוב אחד בצער ממאה שלא בצער". לכן לא נתייחס אל הקושי ככישלון וחולשה, אלא כמנוף להצלחה.

שבת מברכים חודש אלול

א. בספר דרכי חיים ושלום מתאר מעמד ברכת החודש בשבת מברכים אלול בהיכלו של הרה"ק מוהרח"א ממונקאטש זי"ע. וז"ל: בשבת מברכין אלול, כשהרים קולו נאדר בקודש לומר "ראש חודש אלול יהיה ביום" – חיל כיולדה אחז לכל השומעים. וכן אחר כך, באמירת "יחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו בית ישראל בכל מקום שהם לטובה ולברכה וגו', אחר תיבת "ולרפואה שלימה" היה מוסיף ואומר בקול בכי: "ולתשובה שלימה ולגאולה קרובה ונאמר אמן". ולנוכח, באותה שעה הייתה עוברת רוח טהרה על המתפללים עד ש"אם אבן הוא נימוח ופשפש במעשיו". עכ"ל.

ב. מובא בספרים הקדושים, שמי שמתחיל להתחזק ולהתעלות קודם חודש אלול, זוכה לסיעתא דשמיא עצומה בחודש אלול בעשיית התשובה ולרחמים מרובים.

ג. הרה"ק מצאנז זי"ע היה מספר כשבירכו את החודש אלול אצל הרבי הקדוש מלובלין זי"ע, הרי הקירות בכו יחד אתו, מגודל ההתעוררות והתלהבות (גליון מעון דוד).

ד. סיפר מרן הרמ"ח מסלונים זצ"ל (מאמר מרדכי ח"ב עמ' רס"ה): הרה"ק מקוברין זי"ע סיפר על עצמו, בימי ילדותו בהיותו כבר תיש, והיה שבת מברכים אלול, והוא השתובב כדרך הילדים. ניגשה אליו אחותו וצעקה עליו: משה! הרי כבר בירכו את חודש אלול, והדגים במים זוחלים ורועדים מאימת הדין, ואתה משחק עם הילדים? ואמר הרה"ק: היא הייתה צדקנית, ודבריה נכנסו ללבי, ומאז הכנסתי את עצמי לעבודת השי"ת.

ה. הרה"ק הרדצ"ש מלעלוב זי"ע סיפר על זקנו הרבי ר' משה מלעלוב זי"ע: החל משבת מברכין חודש אלול ראו בביתו פחד ימי הדין והתרגשות ימים נוראים, כל כך עד שכל בני הבית והמשרתים היו מפייסים ומרצים האחד לחברו כמו בערב יוה"כ (קובץ בית דוד).

ו. בספר רזא דעובדא (עמ' נ"א) מביא ששמע מהאדמו"ר מוהרא"ז מקרעטשניף זצ"ל, שסיפר מדודו הקדוש מהר"ם מפרימישלאן זי"ע, שבמוצ"ש מברכין אלול, לא רצה פעם לקבל פתקאות מהאנשים שבאו לשבות אצלו בצילו לש"ק זה, באמרו שכבר הגיעה שבת מברכין אלול ומאיר עדיין לא עשה תשובה.

עוד מובא שם, שהרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף זי"ע החל משבת מברכין אלול לסיים מדי שבת כל ספר התהילים בציבור בש"ק אחה"צ עד ראש השנה.

ז. על האווירה המיוחדת ששררה בחצירו של הדברי חיים מצאנז זי"ע כותב המשב"ק רבי רפאל צימטבוים זצ"ל (דרכי חיים ח"ב עמ' ט'): מובן גודל הפחד שנפל על כל הציבור, וביותר

פרשת ראה כשבירכו ר"ח אלול, היה רבנו מתחיל לומר תורה בניגון, בניגון הזה היה אומר כל חודש אלול, שהיה מעורר כל אחד לתשובה, כמעט שכל אחד היה בוכה בשומו על ליבו במה היה מבלה את כל השנה.

ח. בספר אדמו"רי בעלזא מתואר השבת מברכים אצל הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זי"ע: שבת מברכין של "חודש אלול", הייתה תדיר שבת מיוחדת במינה, והייתה נסוכה כבר באווירה העילאית של ימי הרחמים והרצון המשמשים ובאים, אשר אפפה את ביתו נאווה קודש של רבנו הקדוש זי"ע"א. על אף שעבודת קדשו של מרן הייתה כידוע בהצנע ובהסתר מעיני כל, עם זאת בשעה ששמעו את המילים "ראש חודש אלול" יוצא מפורש מפי קדשו, היה ניכר בעליל החיל ורעדה של יום הדין, ואימה ופחד נפלו על כל הנוכחים.

חודש אלול (הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע"א)

הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע"א שאל פעם את אחד מחסידיו הנה הגיע חדש אלול וצריך אדם לפשפש במעשיו, האם אתה עושה כן, ענה לו החסיד העולם אומר אלול בא ואלול חולף ובעל הבית לעולם עומד, א"ל הרה"ק ואנו אומרים בעל הבית בא ובעל הבית חולף ואלול לעולם עומד.

רבנו האר"י ז"ל כתב (בשער הפסוקים) על הפסוק העוסק בבריחת הרוצח לעיר מקלט (שמות כ"א): "והא-לקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה", שיש בו ר"ת "אלול", "לרמוז כי חודש אלול ניתן לעזיבת החטא, ותשובה, ושב ורפא לו. וכן אמר על הפסוק: "ומל'ה' א-לקיך את לבבך ואת לבב זרעך", ר"ת "אלול", לרמוז על הבא ליטהר, מסייעין אותו. ונזכור שצדקה ותפילה ותשובה, מעבירין את רוע הגזירה. ויהי רצון שנזכה לגאולה השלימה בביאת גואל צדק בב"א.

'פנה נא אל התלאות ולא לחטאות', (מאורות הדף היומי גליון 796)

גלים אדירי עצמה שטפו ובאו מכל עבר. מפרשי האנייה נקרעו ונשמטו באבחת הרוח הראשונה שבישרה על בא הפורענות וגררה עמה נחשולי מים אימתניים. רב החובל הוותיק איבד כל תקווה. מול עיניו עמדה אנייתו להיטרף בלב ים על נוסעיה הרבים, והוא אין בידו להושיע מאומה. במר ייאושו הורה לספניו לזמן לפניו את מנהיג קבוצת היהודים המסתופפים בירכתיים.

זמן קצר לאחר פטירת הגר"א מוילנא זצ"ל, יצאו רבים מתלמידיו להגשים את שלא עלה בידי רבם - לעלות לארץ ישראל. קבוצות קבוצות יצאו לדרך ועלו ארצה. בני אחת הקבוצות, כמאה וחמישים איש, בהנהגתו של רבי ישראל משקלוב זצ"ל, מגדולי תלמידי הגר"א, כתתו רגליהם

בדרך לא דרך עד הגיעם לנמל, ועלו על אנייה ישנה ורעועה, גדושת נוסעים, בה הוקצתה להם פינה דחוקה.

בימים הראשונים התנהלה הנסיעה למישרין, אך לפתע קדרו השמים ויומיים תמימים נזרקה האנייה מגל למשנהו, על נוסעיה ומיטלטליהם, ככלי שאין בו חפץ.

רבי ישראל משקלוב הגיע אל רב החובל והמתיק עמו סוד בעודם נאחזים לבל יישמטו המימה. בתום שיחתם ביקש רבי ישראל מבני קבוצתו להיקבץ יחדיו, ברצונו לשאת דברים בפניהם. מורי ורבותי, פתח רבי ישראל, זה עתה אמר לי רב החובל כהאי לישנא: שלושים שנה אני מפליג בנתיבי הים, ומעולם לא עמדתי מול סערה כה עזה. נוכח העובדה שהאנייה ישנה ורעועה, אני צופה כי לא ירחק הזמן והיא תבקע לשניים! איני יודע אם כדאי לפרסם זאת בין הנוסעים, אך אני רואה מחובתי להעביר לכבודו את המידע, וכבודו יחליט אם לפרסם זאת בין בני קבוצתו. לדעתי, אמר רבי ישראל, חובה עלי לידעכם בדבר, שהרי אם נגזר עלינו לשקוע במצולות ים, עלינו לנצל את הזמן הקצר לחזור בתשובה שלימה לפני בוראנו.

בנוגע לאופן עשיית התשובה, ברצוני להציע בפניכם את הדברים הבאים. במסכת סוכה נאמר, כי יש לומר וידוי בלחש, כדי שהשומעים לא ילמדו ממעשיו הקלוקלים של המתוודה. ברם, מאחר שנגזר על כולנו להיפרד בקרוב מן העולם הזה, מתי נוכל לקלקל את דרכינו בעקבות שמיעת וידוי של אחר?! לפיכך אני מציע כי כל אחד יתוודה על מעשיו בקול רם באזני חבריו, ותהי הבושה כפרה על עוונותינו.

אותה שעה, הים והרוח, הגלים והמשכרים לא נראו ולא נשמעו, הגשם העז שהצליף על קדקודם לא הורגש, נוכח המשימה החשובה ביותר בחיים שעמדה בפניהם, החזרת הפיקדון לבורא העולם כשהוא נקי ומצוחצח. נמנו וגמרו ביניהם כי צעיר התלמידים יתוודה תחילה. עמד הלה בפני הקהל הקדוש, כבש את פניו בידיו ורטט של בכי חלף בכל גופו. בראש מורכן החל להתוודות: בושתי וגם נכלמתי להרים פני אליכם. במשך שנתיים ימים שיקרתי את אמי!

מעשה שהיה כך היה. בן בכור לתשעה אחים אנכי. בילדותי עקרה משפחתנו לוויילנא, וזכינו שדירתנו גבלה בדירת הגאון מוילנא. אבי היה עמל מבוקר עד ליל בחנות המכולת הקטנה שברשותו, ועם לילה היה שב הביתה ומתיישב ליד הקיר החוצץ בין ביתנו לבין חדר לימודו של הגאון מוילנא, מפנה את מחשבותיו ומאזין לקול תורתו של הגאון הבוקע מעבר לקיר.

לילה אחד ישב אבי ליד הקיר ושמע את הגר"א חוזר ושונה את דבריהם של התנאים הקדושים רבי שמעון בר יוחאי ובנו, בעת שיצאו מן המערה ותהו נוכח האנשים העוסקים במלאכה, "שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". והיה אבי יושב בדממה ושומע את קולו של הגאון שוב

ושוב, "שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה", והיו הדברים מחלחלים בלבו של אבי היקר, "שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". אותו לילה נדדה השניה מעיניו. מה יהיה עם "חיי עולם" שלו?!!?! עם אור ראשון אמר לאמי: "הלילה הזה חלה מהפכה בנפשי. עז רצוני לנטוש את חנותי ולשקוד על דלתות התורה מבוקר ועד ליל. אך אעשה כן רק אם תסכימי בנכונות מלאה, ליטול על עצמך את עול הפרנסה. ללא היסוס הסכימה אמי הכשרה. בלב רוגש ובנפש הומייה נפרד אבי מן הבית, פנה לבית המדרש ברגליים עולצות, ואמי המופלאה נפתה אל החנות.

אחר תקופת מה כשלו עסקיה. המסחר לא צלח. אך היא לא סגרה את הגמרא של אבא, אלא סגרה את החנות והחלה לאפות לחם ולמכור אותו בשוק, ולהשלמת הפרנסה שטפה רצפות בבתי העשירים. כל אותה עת לא גילתה לאבי מאומה, בחפצה העז כי ימשיך לעמול ולהגות בתורה הקדושה. חלפו ימים וקשיי הפרנסה הלכו וגברו. או-אז אמרתי לאימא "מאימא יקרה שלי. אני יכול לוותר על ארוחה אחת. היום הודיעו לנו בחדר, שממחר מתחילים לחלק ארוחות צהרים". היא מיד שאלה, "האמנם כן, יקירי, כך הודיעוכם?", ואני השבתי בחיוב. שיקרתי. במשך שנתיים ימים, מידי יום ביומו שאלתני אימי, "טיירע ינגעל'ה שלי, גם היום חילקו ארוחת צהרים?", ואני עניתי בצהלה, "כמובן". מורי ורבותי, הנני מתוודה, אפוא, בפניכם, על ששיקרתי לאימא שנתיים ימים!".

עיני הכל דמעו. רטט קדושה וסילודין אחז בהם. ויעמוד רבי ישראל ויישא ידיו לשמים ויאמר: ריבוננו של עולם. ביום הראשון של סליחות אנו אומרים 'פנה נא אל התלאות ולא לחטאות', כלומר: חטאינו מרובים אמנם, אך בטובך הגדול ראה נא גם את תלאותינו ואת צרותינו הפוקדים אותנו מידי יום. ואני מבקש ממך, קוני ובוראי, 'פנה נא אל החטאות'! הבט נא על איזה חטא מתוודה הצעיר שבנו. עשה נא למענו אם לא למעננו!

הים נח מזעפו. אם לא היה נח, לא היה הסיפור המופלא מגיע אל החוף. הגשם פסק. העננים התפזרו. הים בלע אל קרבו את הגלים והפגין חזות רוגעת ושלווה. הנוסעים נחתו לחוף ימה של ארץ ישראל בשלום, והסיפור המרטיט עשה את דרכו מאוזן לאוזן, וסופר על ידי רבים, ביניהם כ"ק האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, אשר היה מספרו לקהל עדתו כדי לעורר את הלבבות.

חשבון נפש

על מנת לדעת כיצד יש לעשות חשבון נפש ולהתכונן לקראת הימים הנוראים, עלינו להתבונן ברבותינו - ומהם את דרכיהם ללמוד. סיפר הגר"ש ברעוודא זצ"ל: זכיתי לראות את רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל המשגיח בשיבת מיר ובסוף ימיו שימש כמשגיח בשיבת פוניבז'. זכיתי לראות

אותו בתקופה שבה הגיעה ישיבת מיר, בנסי ניסים, לארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה. ראיתי אותו בחודש אלול. לא ייאמן כי יסופר... - כמלך בגדוד! מסביבו ארבע מאות תלמידי חכמים, חריפים ובקיאים מופלגים, ששתו בצמא כל מילה, שיצאה מפיו. פניו היו כמו של מלאך... הוא כמעט שלא הסתכל מחוץ לארבע אמותיו, גם לא בתוך הישיבה!

יום אחד הוא הגיע לתפילת שחרית לבוש בקיטל הלבן. כשנשאל לפרש הדבר, הסביר: "אני מרגיש כי עם הגיעי לארה"ב נחלשתי ברגשותיי! אינני מרגיש כבעבר את אימת ימי הדין! החלטתי ללבוש את הקיטל, הדומה לתכריכים של מת, כדי להזכיר לעצמי את יום המיתה, ועל ידי כך להתחזק מאימת הדין." יום אחד, מימי אלול, נתן רבינו זעקה אדירה באמצע שיחה: "אתם אל תלמדו ממני! אל תסתכלו עליי! אני כבר השתניתי בארה"ב. אינני שוב כבעבר!"... אני מבקש להדגיש: בזמן שהוא זעק את זעקתו הוא היה אפוף בלהט קודש, פניו הפיקו יראת שמים עצומה, מראהו כמלאך ה' צבאות, מוקף באריות שבחבורה, שהקשיבו בדבקות לדבריו, ובכל זאת הרגיש על עצמו "ירידה".... מן השמים זכיתי לראות דבר שכזה... זה חרוט בנפשי עד עצם היום הזה...

הזמנה למשפט.

נוסח ההזמנה שלפנינו, המופנה בזאת לכל אחד ואחד מאתנו, יסייע לנו בוודאי לחוש ולהרגיש לקראת מה אנו הולכים (מובא בספר לקח טוב):

א' לחודש אלול אל כל איש ישראל, הנך נקרא בזה להתייצב למשפט, אשר יערך בימים אי ובי בתשרי בשנה החדשה הבאה עלינו לטובה. אתה מואשם באי שמירת חלק ניכר מסעיפי ארבעת חלקי השולחן ערוך, לדוגמא הננו מביאים כאן כמה מהתביעות העיקריות:

א. ביטול תורה.

ב. חטאי הלשון, כלשון הרע, ליצנות, שקר ועוד.

ג. עניינים שבין אדם לחברו, כהלבנת פנים, פגיעה בחבר ועוד.

ד. זלזול בממונם של אחרים.

צפוי עיון מחודש בחלק שלך בעולם הבא, בין שאר העונשים האפשריים:

א. עונש מיתה ח"ו.

ב. מחלות וייסורים.

ג. עוני, צער וגלות.

עליך להופיע לפני השופט באופן אישי, ללא כל יועצים ומלווים. יצוין, כי חומר התביעה הוכן בדקדוק רב, לאחר מעקב ממושך אחרי מעשיך ביום ובלילה. ומכיוון שאין לפקפק באמיתות העובדות, אין כלל מקום לוויכוחים או להתנצחויות, אי לכך הנך נתבע על ידי מידת הדין להודות באשמה, כדי שלא להגדיל את חומרת האשמה.

לבקשת הסנגוריה [מידת הרחמים] ניתנה לך ארכה של שלושים יום, כדי לאפשר לך לעיין בגיליון האישום ולהכין כתב הגנה. פסק הדין יינתן בו ביום, ובמידת הצורך תינתן לך ארכה נוספת של עשרה ימים.

הערה: מתוך התחשבות במעמדך המיוחד כנתיב בתחום שיפוט כל הארץ, מוענקת לך אפשרות יוצאת מהכלל להביא לכך שינהגו עמך לפני משורת הדין. אם תענה על הדרישות תוכל להמתיק את דינך או לבטלו כליל, ואף להפנותו לטובתך!

עליך לפנות בהקדם ללמוד הלכות תשובה ברמב"ם או לרבנו יונה גירונדי בספרו שערי תשובה לשם קבלת פרטים והנחיות.

בברכה ובהצלחה על החתום - בית דין של מעלה

חידון לפרשת ראה

1. אילו שני הרים שנמצאים בארץ מוזכרים בפרשה זו?

הר גריזים והר עיבל מוזכרים בדברים יא כט.

2. כיצד התורה מכנה את העיר ירושלים? היכן מופיעים בתורה שני החצאים שמהם מורכב השם ירושלים?

ירושלים מכונה בתורה: "המקום אשר יבחר ה'" (דברים כו ב; יח ו; טז ו; יד כד, כה; יב ה, יא, כא, כו). חציו הראשון של השם ירושלים מופיע בפרשת וירא במילים "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה" (בראשית כב יד). בפרשת לך לך, מופיע חציו השני של השם במילים "ומלכיצדק מלך שלם וגו'" (בראשית יד יח). השמות "ה' יראה" ו"שלם" מתייחסים לירושלים.

3. מהם שני בעלי החיים שמופיעים בפסוק אחד בפרשה זו, בארבעה מקומות שונים?

הצבי והאיל מופיעים בדברים יב טו; יב כב; יד ה, טו כב.

4. אילו מצוות בפרשה זו מתייחסות למספר 7? (5 תשובות)

שנת השבתון (שמיטה) חלה בכל שנה שביעית (דברים טו א). עבד עברי יוצא לחופשי בשנה השביעית, אחרי שעבד שש שנים (דברים טו יב). חג הפסח נמשך שבועה ימים (דברים טז ג, ד, ח). ספירת העומר נמשכת שבועה שבועות (דברים טז ט). חג הסוכות נמשך שבועה ימים (דברים טז יג, טו).

5. אחד מבעלי החיים ששוסע שסע אך אינו מעלה גרה הוא הגמל. באיזה פרק בתורה מוזכרים גמלים 18 פעמים?

בפרשת חיי שרה (בראשית כד), גמלים מוזכרים 18 פעמים בסיפור המתאר כיצד אליעזר חיפש אישה עבור יצחק.

6. מכל העופות הטמאים שמוזכרים בפרשה זו ובפרשת שמיני, רק שניים מופיעים גם במקומות אחרים בתורה. מהם העופות האלה והיכן עוד הם מוזכרים? (עוף אחד במקום אחד והעוף השני בשלושה מקומות).

שני העופות הם עורב ונשר. העורב מוזכר בפרשת נח (בראשית ח ז) בתור העוף הראשון שנח שילח בתחילה לבדוק אם יבשו המים. הנשר מוזכר מספר פעמים: 1. בפרשת יתרו, ה' מתאר את יציאת מצרים כנשיאה על כנפי נשרים (שמות יט ד). 2. בתוכחה שבפרשת כי תבוא, האויב מתואר כבא מרחוק, "כאשר ידאה הנשר" (דברים כח מט). 3. בפרשת האזינו, השמירה של עם ישראל ע"י ה' מושווה לנשר השומר על גוזליו (דברים לב יא).

7. איזו מצווה בפרשה זו כוללת דלת?

אם עבד עברי רוצה להמשיך ולעבוד אצל אדוניו יותר משש שנים, צריכים לרצוע את אזנו הימנית בדלת (דברים טו יז).

8. איזו מצוה המוזכרת בפרשה זו ופעמיים נוספות בספר שמות, משתמשת באותן חמש מילים בדיוק?

האיסור לבשל בשר בחלב נאמר במילים: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (דברים יד כא). אותן מילים בדיוק מופיעות בפרשת משפטים (שמות כג יט) ובפרשת כי תשא (שמות לד כו).

9. איזו מצוה המוזכרת שלוש פעמים בפרשה זו משתמשת במילה "מים" – אולם אינה קשורה למים?

התורה אוסרת לאכול דם, ואומרת בשלושה פסוקים שונים "על הארץ תשפכנו [את הדם] כמים" (דברים יב טז, כד; טו כג).

שאלות תידון א' ב' לפרשת ראה

א. "רק בקל _____ בפֶּשֶׁד תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בֶּשָׂר"

ב. עם יִשְׂרָאֵל _____ להֵשֶׁם

ג. על איזה הר אָמְרוּ אֶת הַבְּרָכָה?

ד. חֵלֶק מִבֶּשֶׂר הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה, אֵף שֶׁהַבֶּשֶׂר עֲצָמוֹ מִתָּר.

ה. מִתִּי הֵשֶׁם מִצֹּנָה אוֹתָנוּ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת?

ו. תִּירָשׁוּ

ז. "מוֹעֵד" בְּאֶרְמִית

ח. מִפְּרִיס פֶּרֶסָה וְאִינוּ מַעֲלָה גֵרָה

ט. שָׁרֵץ הָעוֹף אֲסוּר בְּאֲכִילָה כִּי הוּא _____

י. יִדְחֶק, יִלְחֹץ

כ. מִתִּי צָרִיף לִזְכֹּר אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם?

ל. מִצֹּת

מ. כָּלוּם

נ. אֲסוּר לִיהוּדֵי לֶאֱכֹל אֵף מִתָּר לְגַר תּוֹשֵׁב

ס. סִימָנֵי דָג טְהוֹר

ע. עוֹף טָמֵא

פ. שָׁמָא

צ. כָּל _____ טְהוֹרָה תֹּאכְלוּ

ק. עם יִשְׂרָאֵל – עם _____

ר. בְּיָדֵים רִיקוֹת

ש. הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית

ת. בְּהִמָּה טְהוֹרָה

תשובות לחידון א' ב' לפרשת ראה

- א. אֵנֶת-
- ב. בָּנִים
- ג. גֶּרְזִים
- ד. דָּם
- ה. הַיּוֹם
- ו. וִירָשְׁתֶּם
- ז. זָמַן
- ח. חֲזִיר
- ט. טִמָּא
- י. יָגֵשׁ
- כ. "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ"
- ל. לָחֶם עֲנִי
- מ. מְאוּמָּה
- נ. נִבְלָה
- ס. סִנְפִּיר וְקִשְׁקִשׁוֹת
- ע. עֶרֶב
- פ. פֶּן
- צ. צִפּוֹר
- ק. קְדוֹשׁ
- ר. רִיקָם
- ש. שְׂמִטָּה
- ת. תָּאוֹ